

DOCUMENT RESUME

ED 424 736

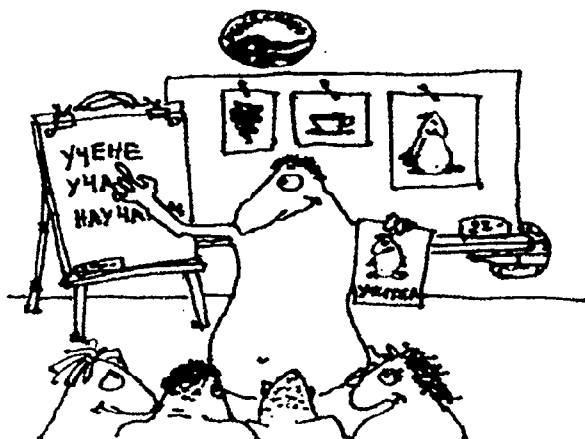
FL 025 346

AUTHOR Dimitrova, Aneta; Tomova, Christina; Tasseva, Mila
TITLE Bulgarski ezik za dobrovoltsi ot Korpusa na mira (Bulgarian Language for Peace Corps Volunteers. Bulgaria).
INSTITUTION Peace Corps (Bulgaria).
PUB DATE 1998-00-00
NOTE 94p.; For related document, see FL 025 345.
PUB TYPE Guides - Classroom - Learner (051)
LANGUAGE Bulgarian
EDRS PRICE MF01/PC04 Plus Postage.
DESCRIPTORS *Bulgarian; Cultural Background; Foreign Countries; Grammar; Instructional Materials; Language Skills; Listening Skills; Oral Language; *Second Language Instruction; Second Language Learning; Teaching Guides; Uncommonly Taught Languages
IDENTIFIERS *Bulgaria; Peace Corps

ABSTRACT

Designed for continued language learning beyond the intermediate level, this workbook provides practice and sets of exercises for improving speaking and listening skills in Bulgarian through class participation and discussion, and reading and writing. The book includes grammar explanations, news reports, brief biographies of prominent Bulgarians, and content areas about history and traditions. (CNP)

*****
* Reproductions supplied by EDRS are the best that can be made *
* from the original document. *
*****

U.S. DEPARTMENT OF EDUCATION
 Office of Educational Resources and Improvement
 EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION
 CENTER (ERIC)
 This document has been reproduced as
 received from the person or organization
 originating it.
 Minor changes have been made to
 improve reproduction quality.
 • Points of view or opinions stated in this
 document do not necessarily represent
 official OERI position or policy.

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

за доброволци от Корпуса на ми

Анета Димитрова
 Кристина Томова
 Мила Тасева

A
 K

BEST COPY AVAILABLE

Bulgaria 1998

FL025346

The authors would like to thank&
Alexander Pojarliev - for the illustrations
several PCVs - for their stories
Special acknowledgement to:
the authors of the previous Peace Corps IST manuals

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

за доброволци от Корпуса на мир

Анета Димитрова
Кристина Томова
Мила Тасева

Ar
Ki

Bulgaria 1998

Който учи български, той ще сполучи!

*“Ако си тъжен, трябва да научиш нещо ново”
народна мъдрост*

“В езика няма логика. Езикът е живот!”
Балабанов

“Българската реч:
какво богатство, какво чудо,
каква сила е тя!”
Асен Златаров

“Глаголът е слон в царството на българската граматика.”
А.Т.Балан

CONTENTS

Topic

Peace Corps	3
Social Relations at Work -	5
Food and Meals	7
Emotions and Feelings	10
Stress Situations and Safety Language	12
Small Talk	14
Bulgarian Historic Personalities	16
Bulgarian Poets Series	18
Historical Sites in Bulgaria	20
Bulgarian Spring Traditions and Customs	21
Man and the Environment	26
The First Ecocatastrophy	28
What Makes a Good Teacher?	31
Chronicle of the January' 97 Events	33
Talking Politics	35
Economic Reform in Bulgaria	38
News from the Mass Media	41
Excerpt from an Original Bulgarian Novel	44
Colloquial Bulgarian Phrases and Useful Expressions	46

Grammar

Present and Future Tense	47
Past Tense	52
Past Imperfect Tense	57
Present Perfect Tense	60
Past Perfect Tense	63
Conditionals	66
Future in the Past	69
Verb Tenses / Summary of Functions /	71
Passive Voice	73
Pronouns	75
Reported Speech	80
Linking Words to Form Complex Sentences	84
Types of Questions	87
Grammar Tables	89

КОРПУС НА МИРА
Peace Corps

СЛУШАНЕ

1. Слушайте диалога и го продължете:

- Извинете, Вие говорите български, но не сте българин, нали ?
- Не, не съм. Американец съм.
- Така ли? Какво правите в България ?
- Доброволец съм от Корпуса на мира.
- Корпус на мира ? Какво е това?

Отговорете на въпросите:

Какво ви питат българите често?
В кой български град има най-много доброволци?

2. Какви умения трябва да има:
БИЗНЕСМЕН, ПРОДАВАЧ, УЧИТЕЛ, ЖУРНАЛИСТ,
ЕКОЛОГ

Изберете от:

- да говори убедително;
- да бъде компетентен;
- да работи в група;
- да работи с компютър;
- да знае чужд език;
- да бъде контактен;
- да кара кола.

3. Информирани ли сте? Какво знаете за Корпуса на мира в България?

1. Кога българското правителство кани Корпуса на мира в България?
1989   1991   1993
2. Коя е първата програма на Корпуса на мира в България?

- програмата за малкия и средния бизнес;
- програмата за учители по английски език;
- екологичната програма.

3. Колко доброволци учители са били в България?

40   60   80

4. Коя програма на Корпуса на мира започна през 1995?

5. Колко българо-американски бизнесцентъра има сега в България?

6. Кога идват първите бизнесдоброволци в България?

1990   1992   1994

4. Играйте на бесеница с думите от урока.

ДИСКУСИЯ

5. Отговорете на въпросите.

1. Каква организация е Корпусът на мира?
2. Кога е създадена организацията?
3. От кого е създадена?
4. От кого се финансира Корпусът на мира?
5. Защо е създадена организацията?

6. Кой може да бъде доброволец от Корпуса на мира? Вярно ли е, че доброволецът от Корпуса на мира трябва:

- да бъде гражданин на САЩ;
- да бъде над 40 години;
- да има подходящо образование;
- да има професионален опит;
- да може да пее и танцува;

- да бъде физически здрав;
- да знае най-малко два чужди езика;
- да е готов да служи като доброволец две години.

7. Състезание по групи. Разделете се на групи. Опишете един доброволец. Другата група трябва да познае кой е доброволецът.

ЧЕТЕНЕ

8. Прочетете и довършете текста.

Корпусът на мира е символ на подкрепата на САЩ за страните по света. Организацията изпраща доброволци в много страни по покана на техните правителства. Днес има около 7 000 доброволци в 96 страни по света. Те .....

ПРЕВОД

9. Преведете на английски и дискутирайте част от Новогодишната реч на президента Клинтън:

НОВОГОДИШНА РЕЧ НА ПРЕЗИДЕНТА КЛИНТЪН

Когато президентът Кенеди основа Корпуса на мира през 1961 година, той гледаше на него като на експеримент, който ще обедини най-високите идеали на нацията с прагматичния подход към подобряване живота на обикновените хора по света. Той гледаше на него и като на инвестиция в собственото ни бъдеще. В следващите години Корпусът на мира многократно възвърна вложените инвестиции.

Преди три десетилетия доброволците от Корпуса на мира работеха като учители в селата на Африка и Азия, Латинска Америка и страните от Тихоокеанския район. Така те помагаша на хората и техните правителства да станат по-силни и по-стабилни, правеха ги по-добри наши партньори в работата по общите ни цели.

Днес Корпусът на мира се адаптира към новите нужди на нашата епоха. След падането на комунизма той започна работа в страните от Източна Европа и Централна Азия като помагаше да се създават и засилват новите пазари. Доброволците сега работят за опазване на околната среда и ограничаване на разпространението на СПИН.

Под ръководството на директора Марк Гийран Корпусът на мира се подготвя да посрещне предизвикателствата на новия век. В тази връзка следващият месец ще изискам Конгреса да увеличи субсидирането на организацията с \$48 млн. Така през 2000-та година ще може да има 10 000 доброволци по целия свят.

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

създавам/създаден - establish/established
 гражданин - citizen
 подходящ - suitable
 професионален опит - work experience

физически здрав - physically fit, healthy
 чужд език - foreign language
 подкрепа - support

ОТНОШЕНИЯ С КОЛЕГИТЕ Social Relations at Work I

1. Отговорете на въпросите.

1. Харесвате ли работата си?
  - Да.
  - Не.
2. Харесвате ли колегите си?
  - Да.
  - Не.
3. Помагате ли на колегите си?
  - Винаги.
  - Пнякога.
4. Адаптирате ли се бързо?
  - Да.
  - Не.
5. Индивидуалист ли сте?
  - Да.
  - Не.
6. Имате проблеми в работата. Какво ще направите?
  - Ще говоря с колегите.
  - Ще говоря с Корпуса на мира.
  - Ще говоря с кмета/директора на училището.
7. Уморен ли сте след работа?
  - Да.
  - Понякога.
8. Говорите ли винаги това, което мислите?
  - Да.
  - Не.
9. Как върви работата?
  - Добре.
  - Не много добре.
  - Горещо-долу.

2. Разкажете за първия си работен ден

3. Коя дума е излишна?

винаги, често, понякога, колеги
харесвам, обичам, бързо, помагам
мисля, директор, шеф, кмет

4. Свържете двете колони.

Харесвам	на колегите си.
Мисля	голям опит.
Говоря	за проекта.
Помагам	по телефона.
Имам	работата си.

5. Работете по двойки:

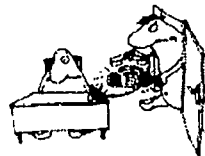
Ситуации:

- В офиса идва нов клиент. Представете се и попитайте какво иска.
- По телефона търсят колегата Ви. Обяснете къде е и кога ще се върне.
- Канят Ви на официална среща. Питайте за програмата, мястото и времето.
- Говорите с директора на училището. Обяснете, че ще отсъствате два дни, защото Корпуса на мира има конференция по български език.

6. „АЗ СЪМ ТИ“

Работете по двойки. Довършете изреченията от името на колегата си.

На работа аз _____.
Харесвам _____ колеги.
След работа _____.
Никога не _____.
Когато имам проблем, _____.

Как да нервирам колегите си? - I част

- Сутрин не казвайте „Добро утро“.
- Не затваряйте вратите.
- Не плащайте сметките в ресторанта.
- Критикувайте.

- Говорете дълго по телефона.

Знаете ли какво е песимист? - Добре информиран оптимист.

7. Отговорете на въпросите.

1. Доволен ли сте от работата си?
  - Доволен/доволна съм.
  - Не винаги съм доволен/доволен.
  - Зависи.
2. Използват ли колегите Ви Вашия опит?
  - Използват го.
  - Не го използват.
  - Рядко.
3. Разбирате ли се с колегите си?
  - Да, разбирам се.
  - Не, не се разбирам.
  - Почти винаги.
4. Интересуват ли се колегите от Вашето мнение?
  - Да. Мнението ми е важно.
  - Не искат мнението ми.
  - Шефът не се интересува от друго мнение.
5. Казвате ли първи/първа „съжалявам“ или „извинявай“ при конфликт с колеги?
  - Да.
  - Не.
  - Зависи от конфликта.
6. Какъв колега сте?
  - Строг.
  - Толерантен.
  - Конфликтен.
7. Мислите ли, че сте отговорен/отговорна, когато има конфликт?
  - Мисля, че само аз съм отговорен/отговорна.
  - Мисля, че всички сме отговорни.
  - Смятам, че само колегите са отговорни.

8. Коя дума е излишна? Защо?

говоря, мисля, казвам, отговорен колега, доволен, шеф, кмет

индивидуалист, интересувам се, използвам, помагам
често, винаги, опит, понякога
строг, толерантен, конфликтен, съжалявам

9. Задайте въпроси към изреченията.

Разбирам се с колегите си.

Не, никога не закъснявам за работа.

Започвам работа в 9 часа.

Свършвам работа в 5.30.

Не, не съм индивидуалист.

10. Работете по двойки:

Ситуации:

- В офиса идва нов клиент. Разговоряйте с него за проблема му.
- По телефона Ви канят на официална среща. Поискайте информация, приемете или откажете.
- Участвате в конференция с българи. Представете Вашата организация, работа, проект.
- Разкажете интересна случка от Вашата работа.
- В клас имате недисциплиниран ученик. Разговоряйте с класния ръководител.

Как да нервирам колегите си? - II част

- Пускайте радиото силно.
- Питайте за едно и също нещо няколко пъти.
- Канете ги на обяд, но не плащайте

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

критикувам - to criticize
индивидуалист,-и - individualist
адаптирам се - to adapt
помагам - to support, to help
среща - appointment, meeting
отговорен,-рна - responsible

мнение - opinion
зависи (от) - to depend (on)
индивидуалист - individualist

ХРАНА Food and Meals

1. Проучване на мнението.

- **Закуска.**

Попитайте какво обикновено закусват другите доброволци от групата. Резултатите напишете в таблицата.

ИМЕ	ХРАНА	НАПИТКИ

- **Къде се храните?**

Попитайте къде се хранят другите доброволци от групата. Резултатите напишете в таблицата.

ИМЕ	В КОЛКО ЧАСА	КЪДЕ

- **Какво не обичате?**

Открийте какви храни не обичат другите доброволци от групата. Резултатите напишете в таблицата.

ИМЕ	НЕ ОБИЧА ДА ЯДЕ

- **Напитки**

Открийте какво обичат/не обичат да пият другите доброволци от групата. Резултатите напишете в таблицата.

ИМЕ	ОБИЧА	НЕ ОБИЧА

- **Любими храни**

Открийте кои са любимите храни на другите доброволци от групата. Резултатите напишете в таблицата.

ИМЕ	ЛЮБИМО ЯДЕНЕ	ЛЮБИМ ДЕСЕРТ

• **В кухнята**

Открийте дали другите доброволци могат да готвят. Резултатите напишете в таблицата.

ИМЕ	МОЖЕ ДА ПРИГОТВИ

2. Прочетете менюто и поръчайте:

САЛАТИ

- 1. Краставици _____
- 2. Домати _____
- 3. Мешана салата _____
- 4. Шопска салата _____
- 5. Зеле и моркови _____

СУПИ

- 1. Шкембе чорба _____
- 2. Курбан чорба _____
- 3. Бульон пиле _____
- 4. Боб чорба _____
- 5. Таратор _____
- 6. Борш _____

ЯСТИЯ

- 1. Мешана скара _____
- 2. Кебапче _____
- 3. Кюфте _____
- 4. Шишче _____
- 5. Мусака _____
- 6. Сърми _____

ВЕГЕТАРИАНСКИ ЯСТИЯ

- 1. Чушки бюрек _____
- 2. Сирене на капак _____
- 3. Сирене по шопски _____
- 4. Кашкавал пане _____
- 5. Гъби с масло _____
- 6. Омлет с кашкавал _____

ДЕСЕРТИ

- 1. Палачинка _____
- 2. Плодова салата _____
- 3. Торта _____
- 4. Плодове _____

РИБИ

- 1. Филе акула _____
- 2. Филе бяла риба _____
- 3. Пъстърва на тиган _____
- 4. Скумрия _____

БЕЗАЛКОХОЛНИ НАПИТКИ

- 1. Газирана вода _____
- 2. Кока кола, фанта _____
- 3. Сок домати _____
- 4. Сок плодове _____
- 5. Тоник _____

ВИНА

- 1. Бяло вино _____
- 2. Червено вино _____
- 3. Бира „Загорка“ _____
- 4. Бира „Шуменско“ _____
- 5. Бира внос - кутия _____

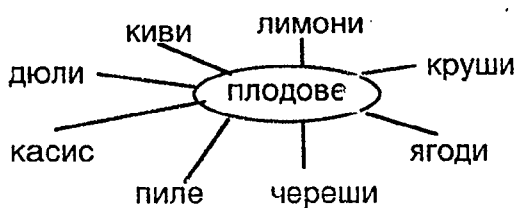
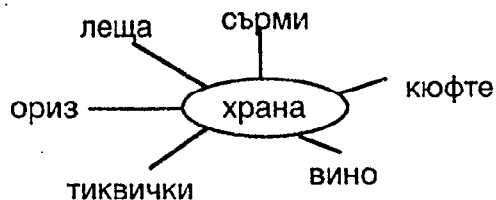
3. Подчертайте каква българска храна сте яли:

сърми зелен лист
пълнени чушки
люти чушки
гювече

мусака
сърми лозов лист
таратор
къпоолу

яхния
тиквички с чесън
каварма
кебап

4. Коя дума е излишна?

5. Подредете по категории:

МЯКО, ЧУШКИ, ЯБЪЛКИ, СВИНСКО СЪС ЗЕЛЕ, КРУШИ, СПАНАК, БИРА, ПИЛЕ ПЕЧЕНО, ПЪРЖЕНИ КЮФТЕТА, РАКИЯ, КАРТОФИ, ДЮЛИ, БЕЗАЛКОХОЛНИ, ЧЕРЕШИ, КРАСТАВИЦИ, МИШ -МАШ

_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

6. Състезание за най-интересна българска рецепта. Разделете се на групи. Всяка група трябва да представи оригинална българска рецепта.

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

безалкохолни напитки- soft drinks
чорба - traditional soup
ястия - meals

десерти- desserts
ядене - dish, coarse
приготвям - to prepare

ВСЯКО ЧУВСТВО ИМА ЛИЦЕ
Emotions and Feelings

1. Прочетете изреченията и подчертайте непознатите думи.

1. Сутрин съм най-добре.
2. След работа съм зле.
3. Спя лошо.
4. В добра форма съм.

2. Изберете и имитирайте пред групата:

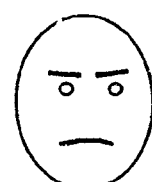
строг

объркан

тъжен

ядосан

нервен

недоволен

нещастен

щастлив

уплашен

стеснителен

3. Проверете щастлив ли сте.

	Вие		Колегата	
	ДА	НЕ	ДА	НЕ
Спите ли лошо?				
Боли ли Ви глава често?				
Когато сте нервни, пушите ли?				
Ядете ли шоколад всеки ден?				
Трудно ли се концентрирате?				
Пиете ли лекарства за сън?				

4. Какво ще направите, ако:

- не можете да спите;
- сутрин сте уморен/а;
- нямате настроение;
- се нервирате лесно;
- на работа често имате конфликти с колегите.

Трансформирайте в 1 лице ед. ч.

Не мога да спя.....

Предлагаме Ви:

Новият сок „Порто“ е на пазара. Ако пиете „Порто“ ще имате добро настроение през деня.

5. Прочетете и задайте въпроси към групата.

1. Уморявам се без причина.
2. Ядосвам се често.
3. Нервен/нервна съм.
4. Мисля, че съм полезен/зна и се нуждаят от мене.
5. Искам да съм щастлив/а като другите хора.
6. Обичам да флиртувам.
7. Понякога без причина съм тъжен/тъжна.
8. Често съм нещастен/нещастна.
9. Много мисля.
10. Обикновено съм щастлив/а.
11. Обичам да мечтая.
12. Много съм стеснителен/стеснителна.
13. Често нямам настроение.
14. Смя се, когато слушам вицове.
15. Когато играя, предпочитам да печеля, отколкото да губя.

6. Коя дума е излишна? Защо?

объркан, тъжен, недоволен, весел
смя се, ядосвам се, плаша се, нервирам се
често, настроение, обикновено, понякога

7. Свържете антонимите:

нервен	търпелив
весел	рядко
плача	спокоен
щастлив	тъжен
често	смя се
печеля	нещастен
нетърпелив	губя

8. Кои са причините за стреса според Вас? Подредете ги от 1 до 10:

- ___ сватба
- ___ нова работа
- ___ ново гадже
- ___ безработица
- ___ пари
- ___ конфликт с колеги
- ___ развод
- ___ проблеми между деца и родители
- ___ здраве
- ___ Други

9. Вие сте група, която трябва да направи филма „Една любовна история“.

Герои във филма са:

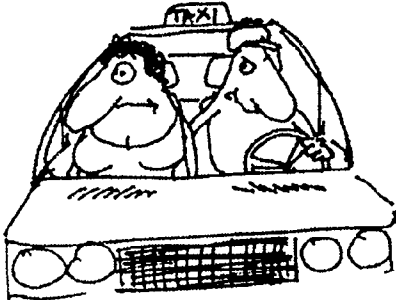
- млада и красива жена, която търси съпруг
- красив мъж, спортист, Дон Жуан
- богат, стар и скучен господин
- приятелка на младата дама
- може да има и още герои във филма

НЕПОЗНАТИ ДУМИ

причина - cause
объркан,-а - confused
стеснителен,-лна - shy
настроение - mood
печеля - to win
губя - to lose
ядосвам се (на) - to get angry (with)

ВНИМАНИЕ! САМО ЗА ЖЕНИ!
Attention! Women only!
Stress Situations and Safety Language

1. Какво ще кажете и как ще реагирате?

1. Шофьорът на таксито Ви опипва.

- Моля, не ми е приятно!
- Спрете! Искам да слеза!
- Дръжте се възпитано!

2. Искате да вземете такси. Попитайте шофьора:

- Каква е тарифата?
- Колко вземате за един километър?
- Ще платя в левове.

3. Непознат мъж иска да се запознае с Вас на улицата. Дръжте се учтиво. Кажете му:

- Съжалявам, но бързам.
- Имам среща с един приятел.

4. В кафето до Вас сядат мъж и иска да Ви почерпи нещо. Откажете учтиво:

- Благодаря за поканата, но имам работа.
- Съжалявам, чакам един приятел.

5. В киното или в автобуса Ви пускат ръка.

- Моля, не се блъскайте! /в автобуса/
- Дръжте се прилично!
- Сменете си мястото! /в киното/

6. Един колега Ви кани често, но Вие не го харесвате.

- Съжалявам, но съм много заета.
- Имам приятел.
- Искам да те запозная с една приятелка.

7. Искате да скъсате с гаджето си.

- Нека да останем само приятели.
- Не съм готов/а за сериозна връзка.
- Не те обичам вече.

8. Запознали сте се скоро с един мъж и той Ви кани на гости.

- Съжалявам, не мога да дойда. /ако не Ви харесва/

/Кажете на приятелка къде сте!/

- Моля Ви, изпратете ме, защото се страхувам!

/Не закъснявайте!/

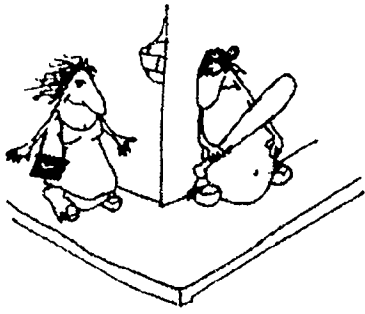

9. На улицата нахални типове вървят след Вас и се заяждат.

- Моля Ви, дръжте се възпитано!
- Моля, оставете ме намира!

/Вървете спокойно и не им обръщайте внимание!/

10. На улицата Ви напада мъж.
- Помощ! Полиция!
- Крадец! Откраднаха ми чантата!
/Бягайте!/
/Тренирайте кикбокс!/

Съвети:

- Не носете много пари в себе си.
- Сложете парите на различни места в чантата си.
- Ако Ви заплашат на улицата:
  - Викайте за помощ.
  - Бягайте до близкото кафе или ресторант.
  - Обадете се на полицията или на колегите си.
- Ако на улицата искат долари от Вас,
  - Съжалявам, имам само 2-3 000 лева.
  - Съжалявам, нямам долари/пари.
- Не закъснявайте вечер!
- Не пътувайте на стоп!

2. Свържете с подходящия съюз: **НО, ЗАЩОТО, ИЛИ, НО**

1. Дръжте се прилично, _____
ще извикам полиция!
2. Спрете _____ ще скоча.
3. Благодаря за поканата, _____ имам
работа.
4. Съжалявам, _____ съм заета.

3. На празните места сложете: **СПРЕТЕ, БЪДСКАЙТЕ,
ДРЪЖТЕ СЕ, ОТКРАДНАХА.**

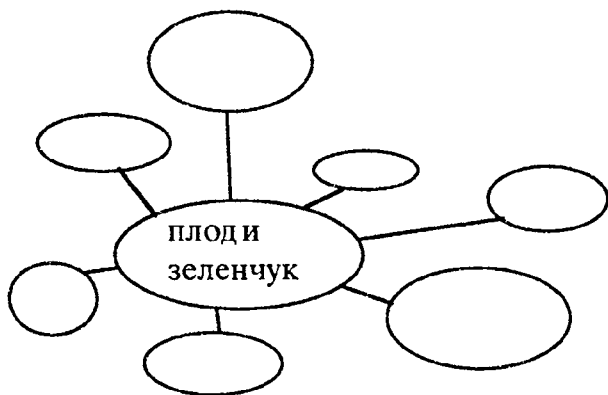
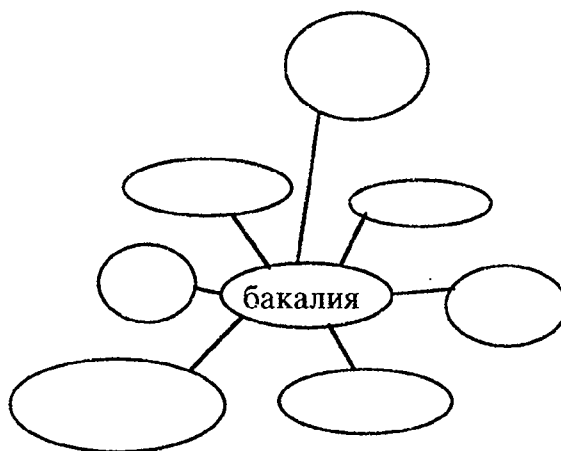
1. Моля, не се _____!
2. _____ прилично!
3. _____. Искам да
сляза!
4. Помощ! _____ ми чантата!

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

Дръжте се възпитано/прилично! - You should
behave well/properly !
тарифа - rate, fare
блъскам се - to push, to shove, to jostle
нахален,-лна - insolent, cheeky
обръщам внимание (на) - to pay attention (to)

ВСЕКИДНЕВНИ РАЗГОВОРИ
Small Talk

1. Какво можете да купите в тези магазини?

2. Продължете изреченията:

Искам да .....
Не мога да .....
Трябва да .....
Имам нужда от .....

3. Разговаряйте по двойки

- Как върви работата?
- Горедолу.

- Какво е времето?
- Топло.

Заместете с: СТУДЕНО, ЩЕ ВАЛИ

- Ало, госпожа Петрова ли е?
- Моля, повторете!

Заместете с: ГОВОРЕТЕ ПО-БАВНО!; НЕ РАЗБИРАМ!

- Как да отида на този адрес?

- Най-лесно с такси.

Заместете с: С АВТОБУС, С ТРАМВАЙ

- Търси ли ме някой?

- Не зная. Аз също не бях тук.

Заместете с: ДИРЕКТОРА, КЕН, МАРИЯ, ШЕФА, КМЕТА

- Обади се на кмета по телефона.

- Защо?

Заместете с: НА ДИРЕКТОРА, НА МОЛИ

- Къде беше? Търси те директорката.

- Каза ли нещо?

- Каза веднага да й се обадиш.

Заместете с: ДЖОН / МУ

- Има ли поща за мен днес?

- Няма, но те търсиха от Корпуса на мира.

Заместете с: ОФИСА В СОФИЯ, АМЕРИКА, ОБЩИНАТА

- Каня Ви на банкет.

- Да, благодаря. Ще дойда.

Заместете с: НЕ, БЛАГОДАРЯ. ЗАЕТ/ЗАЕТА СЪМ; С УДОВОЛСТВИЕ

- Защо няма автобус?

- Автобусът е отменен.

Заместете с: ПЪТЯТ Е ЗАТВОРЕН, ВАЛИ СНЯГ, НЯМА БЕНЗИН, ИМА СТАЧКА

- Да Ви представя госпожа Димитрова от бюрото по труда.

- Приятно ми е. С какво мога да Ви помогна?

Заместете с: ОТ ОБЩИНАТА, ДИРЕКТОР НА УЧИЛИЩЕ, НАШ КМЕТ

4. Разкажете за живота си в България.

5. Прочетете текста и подчертайте формите на минало свършено време.

Вчера имах тежък ден. Първо ходих в общината, но кмета го нямаше. Търсих Буряна в Корпуса, но я нямаше. После имах среща с частни фирми от региона.

Следобед трябваше да пиша писма, но дойде клиент да иска консултация. Говорихме два часа. Не отидох на купона в къщата на Мери.

6. Разкажете за един Ваш тежък ден.

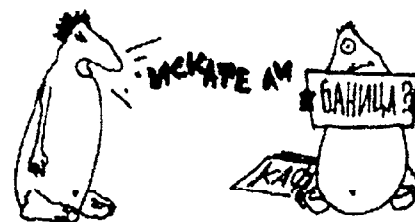
7. Какво ще кажете, когато:

- Ви запознават;
- Ви подарят нещо;
- имате много работа;
- искате кафе;
- трябва да купите билет;
- седнете на масата в ресторант;
- искате да говорите по телефона;
- някой Ви пита за Корпуса на мира;
- Ви питат какво мислите за България;
- излизате от работа.

8. Подредете думите в изречения:

1. Ви / да / с / какво / мога / помогна?
2. Някой / ли / търси / ме?
3. По телефона / обади се / кмета / на.
4. Тук / аз / бях / не / също.
5. Днес / има / поща / ли / за / мен?

9. Студент от групата започва изречение, а другите го завършват.

В България вали .....

Искате ли .....

Вчера бях .....

Научете!

Каква е тарифата за километър?

Ще платя в левове.

Съжалявам, нямам долари.

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

Бюро по труда - Labor Office

тарифа - fare, rate

лесно - easy

банкет - banquet, official dinner

подарявам - to give a present

отменен - cancelled

ВАСИЛ ЛЕВСКИ
Vassil Levski
/1837-1873/
Bulgarian Historic Personalities

„Времето е в нас и ние сме във времето.“
Левски

Какво знаете за Васил Левски?

Защо улици и площади носят неговото име?

СЛУШАНЕ

1. Слушайте текста и отговорете на въпросите:

Левски пред турския съд

- Как се казваш?
- Васил.
- Откъде си?
- От Карлово.
- На колко си години?
- На 36.
- Какво работиш?
- Революционер съм.
- Кой ти помагаше?
- Всички и никой. Сам съм.
- Къде са революционните комитети?
- Навсякъде и никъде.
- Коя е последната ти дума?
- Работих за България.

По Ст. Дичев

1. Какъв е Левски?
2. Откъде е?
3. На колко е години?
4. Кой помага на Левски в революцията?
5. Коя е последната дума на Левски?

2. Прочетете:

Левски е голям революционер. Той е красив, рус, със сини очи. Роден е на 18 юли 1837 година в Карлово. Има две сестри и двама братя. Той е монах и учител. Левски има една любов - България, и една идея - свободата. Една нощ турците го арестуват. Левски е обесен на 19 февруари 1873 година край София.

3. Свържете двете колонки с данни от биографията на Васил Левски:

Роден на	Неженен
Образование	Красив, бяло лице, руса коса и сини очи.
Професия	18 юли 1837 г. в
Карлово.	Има две сестри и двама братя.
Семейно положение	Весел
Външен вид	19 февруари 1873г.
Характер	Завършва трети клас. Учи за монах.
Политически идеал	Учител. Революционер.
Обесен на	Република.Българи, турци и евреи да имат равни права.

4. Задайте въпроси към биографията на Левски.

5. Слушайте текста и подчертайте непознатите думи.

НА ГОСТИ

Годината е 1871. Синът на турския управител в София има рожден ден. Има много гости. Последен идва игуменът на Драгалевския манастир. С него е и млад мъж. Турчинът кани игумена да седне и му

идва игуменът на Драгалевския манастир. С него е и млад мъж. Турчинът кани игумена да седне и му дава чаша вино.

- Ти кой си? - пита той.

- Това е помощникът ми. - казва игуменът.

Българите познават Левски, когото турците търсят.

Турчинът дава вино и на Левски. Всички знаят, че Левски не пие и чакат какво ще стане. На чист турски език Левски казва:

- Да е жив и здрав синът ти, но аз не пия. Работата ми не иска пиене - и показва черните си дрехи.

Само българите разбират, че той говори за революцията.

Запомнете!

Да сте жив и здрав!

б. Слушайте текста и изберете верния отговор.

Левски е необикновено явление като човек и като революционер. Живее през епохата на Възраждането и се бори за освобождението на България от турско робство.

Той е роден на 18 юли 1837 г. в Карлово в бедно семейство. След като баща му умира, той става монах. Един ден напуска манастира и се посвещава на борбата за свобода. Народът го нарича Апостол на свободата. Според Левски българите трябва да се организират и да се освободят без чужда помощ.

Той обикаля България, говори на тайни събрания, убеждава хората, печели привърженици. Левски създава и ръководи революционна организация с програма и строга дисциплина. Турците го търсят навсякъде, но народът го обича и крие. Той не се страхува. В най-опасните моменти е смел, решителен и спокоен. Една зимна нощ Левски е предаден. Турците го арестуват близо до град Ловеч. На 19 февруари 1873 година Васил Левски е обесен край София.

1. Кой е Левски?

а/ поет   б/ революционер

2. В коя епоха живее?

а/ България е под турско робство   б/ след освобождението от турско робство

3. Какво е семейството му?

а/ богато   б/ бедно

4. Защо напуска манастира?

а/ за да участва в борбата   б/ предпочита светския живот

5. Как според Левски българите ще се освободят от турско робство?

а/ с чужда помощ   б/ сами трябва да се организират

6. Каква организация създава Васил Левски?

а/ революционна организация   б/ неполитическа организация

7. Какви качества има Левски?

а/ смел, решителен, спокоен   б/ страхлив, нерешителен, неспокоен

8. Как умира Левски?

а/ той е убит   б/ той е обесен

б. Сложете подходящия глагол: АРЕСТВУВАТ, ЖИВЕЕ, ТЪРСЯТ, НАРИЧА, ГОВОРИ, СЕ БОРИ, СЪЗДАВА

1. Васил Левски _____ през епохата на Възраждането.

2. Той _____ за свободата на своя народ.

3. Народът го _____ Апостол на свободата.

4. Левски _____ на тайни събрания.

5. Той _____ революционна организация.

6. Турците го _____ навсякъде.

7. Турците го _____ през една зимна нощ.

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

личност - personality

необикновено явление - extraordinary phenomenon

Възраждане - Renaissance

боря се - to fight

монах - monk

освобождение - liberation

турско робство - Turkish Dominion

принуден,-а - compelled

посвещавам се (на) = отдавам се (на) - to devote oneself (to)

свобода - freedom

обикалям (страната) - to travel around

убеждавам - to convince

привърженик,-ци - follower,-s

крия - to hide

смел - brave, courageous

решителен - determined

спокоен - calm

предаден - betrayed

обесен - hanged

управител - governor

игумен - abbot

помощник - assistant

уважение - respect

Да си жив и здрав! - God bless you!

семеино положение - family status

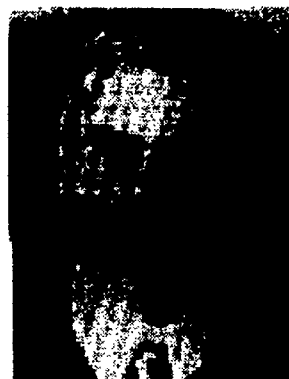
равни права - equal rights

подготвям се/подготвя се - to prepare oneself

ПЕЙО К. ЯВОРОВ
Pejo K. Yavorov
/1878 - 1914/
Bulgarian Poets Series

„Аз не живея, аз горя. Непримирами
в гърдите ми се борят две души...“

П. К. Яворов

СЛУШАНЕ

1. Слушайте текста и отговорете на въпросите.

Яворов е най-драматичният поет в българската литература. На 23 години написва най-добрите си стихове. Роден е в град Чирпан. Учи гимназия в Пловдив. Не завършва поради липса на средства. Работи в различни градове и живее трудно.

Яворов е бащата на символизма в българската поезия. Той пише за свободата, за родината, за работата на село, за освобождението на Македония от турско робство.

Две жени играят изключителна роля в живота му. Поетът им посвещава прекрасни любовни стихове и драми. Любовта му с Мина завършва трагично. Тя умира на 19 години. Жена му Лора, интелигентна и много красива, се самоубива от ревност. За нея той казва: „Нейната ревност бе велика, както бе велика и нейната любов“.

През 1913 година Яворов стреля в главата си и ослепява. Отчаян, самотен и болен, той се самоубива през есента на 1914 година.

1. Какъв е Яворов?
2. Къде е роден?
3. Защо не завършва гимназия?
4. Как живее?
5. За какво пише?
6. Какъв е личният му живот?
7. Как завършва любовта му с
а/ Мина;
б/ Лора?
8. Защо Яворов се самоубива?

2. Подредете думите в изречения:

1. Той / Чирпан / е / роден / в.
2. Пловдив / учи / в / гимназия.
3. Поради / не / на средства / завършва / липса / гимназия.
4. Яворов / поезия / в / българската / е / бащата / символизма / на.
5. През / той / 1914 / се самоубива.

ДИСКУСИЯ

3. Прочетете стиховете на Яворов и отговорете на въпросите:

А. Какви чувства откривате в поезията му?

- много тъга
- любов
- недоволство от живота
- революционни идеи

Б. Какви образи и картини откривате в поезията на Яворов?

- природата
- бурята
- родината
- социалните контрасти
- животът на село
- любимата
- борбата

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

драматичен - dramatic

стихове - verse, poems

липса на средства - lit.: lack of financial support

свобода - freedom

родина - fatherland

играе изключителна роля - to influence greatly (lit.: play exceptional role)

посвещавам се (на) - to dedicate (to)

прекрасен, -сна - wonderful

завършвам трагично - to come to a tragic end

самоубивам се - to commit a suicide

ревност - jealousy

стрелям - to shoot

ослепявам - to get blind

отчаян - desperate

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ Historical Sites in Bulgaria

1. Отговорете на въпросите.

Били ли сте в Шумен?
Кога бяхте в Шумен?
Хареса ли Ви Шумен?

ЧЕТЕНЕ

2. Прочетете текста:

Шумен е стар град от римско време. Намира се в Северна България. На два километра от града има стара крепост.

Наблизо е мемориалният комплекс "1300 години България". Има музеи, църкви и голям университет.

Вярно ли е, че:

Шумен не е стар град.
Намира се в южна България.
Има много църкви и музеи.
Градът е втората столица на България.

3. Питайте се по двойки и познайте къде ще бъде следващото PST.

В каква посока е от София? (север, юг, изток, запад)
На колко километра е от София?
Голям или малък град е?
Има ли наблизо планина, море, река, язовир или езеро?
Има ли опера?
Какво интересно има в града?

4. Опишете един град в България. Използвайте:

чист / мръсен
голям / малък
широки / тесни улици

голям / малък площад
много / малко паркове
ресторант, -и
в планина

дълги улици
шумен / тих
има/няма
развлечения
опера, -и
кино, -а
университет, -и
до море

5. В кой град в света бихте живели? Защо?

6. Питайте по двойки :

В кой град / село в България искате да живеете? Защо?

7. Опишете една стара българска къща.

9. Групов проект:

Направете план на нов град. Как ще изберете мястото?

Използвайте: КЪЩИ, БЛОКОВЕ, ПАРК, УЛИЦИ, ЦЕНТЪР, ПЛОЩАД, КИНО, БАСЕЙН, ИНДУСТРИАЛНА ЗОНА, МОРЕ, ПЛАНИНА, ЕЗЕРО, РЕКА, ДОЛИНА

Любопитно:

Името Шумен е славянско и означава "гъста гора". Шумен е стар културен център. Първият български театър и оркестър са създадени тук. През 1856 г. е открито читалище - едно от първите в България. Наблизо се намират и първите български столици - Плиска и Преслав.

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

означава - mean
плато - plateau
читалище - cultural club

крепост - fortress
намира се - is situated
гора - forest

БЪЛГАРСКИ ПРОЛЕТНИ ПРАЗНИЦИ Bulgarian Spring Traditions and Customs

1. Нарисувайте: ЧЕРВЕНИ ЯЙЦА, КОЗУНАК, ЦЪРКВА

2. Прочетете изреченията и разкажете.

На Сирни Заговезни започват пости - хората не ядат месо, яйца и сирене. Младите искат прошка от майка, баща, баба и дядо.

Тодоровден е празник на конете. На този ден има състезания с коне.

Цветница е една седмица преди Великден.

Това е празник на цветята.

Хората ходят на църква и носят цветя.

Хората с име на цвете имат празник.

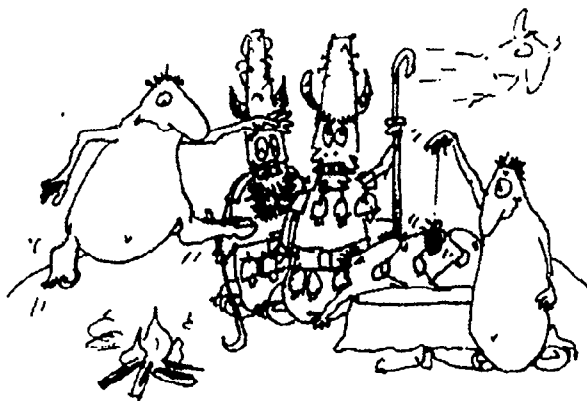
За българите Великден е голям празник. Те ходят на църква.

Правят червени яйца и козунаци.

40 дни преди Великден българите постят.

Великден е винаги в неделя.

3. Разделете са на групи. Всяка група ще прочете за един пролетен празник.

СИРНИ ЗАГОВЕЗНИ

На Сирни Заговезни започват постите преди Великден. Според традицията от Сирни Заговезни до Великден не трябва да се яде месо, яйца, сирене и да се правят сватби.

Младите мъже палят голям огън, играят хоро, казват за кое момиче ще се оженят и прескачат огъня. Това е последният ден от годината, на който играят кукери.

Вечерта се яде много - яйца, сирене, халва. След вечеря над масата се върти завързано с конец яйце или халва. Всеки иска да хване с уста яйцето или халвата. След това конецът се пали и се гадае за здраве. Младите искат прошка от старите и им целуват ръка.

Вечерта кукерите влизат във всяка къща и танцуват, за да прогонят лошите духове. Обичаят завършва с общо кукерско хоро.

Вярно ли е, че :

1. След Сирни Заговезни се яде месо.
2. През деня младите мъже паят и прескачат огън.
3. На Сирни Заговезни за последен път играят кукери.
4. Старите искат прошка от младите.
5. Кукерите не влизат в къщите.

Подредете събитията в хронологичен ред.

- _. Кукерите влизат във всяка къща и танцуват.
- _. Над масата се върти завързано с конец яйце или халва.
- 1. Младите мъже паят голям огън и го прескачат.
- _. На вечеря се яде много - яйца, сирене, халва.
- _. Младите искат прошка от старите.

ТОДОРОВДЕН

Тодоровден (Конски Великден) е празник на конете. Българите обичат конете. През седми век те идват по тези места на коне. Раждат се, живеят и умират на конете си. Според легендата Свети Тодор облича 9 кожуха и отива при Бога да измоли за лятото.

На този ден (първата събота след Сирни Заговезни) преди изгрев слънце младите момичета и жени правят специален хляб. Той е с формата на кон или подкова. Върху хляба се слага чесън и орехи. Когато раздават хляба, жените бягат, скачат, ритат и цвият.

Младите мъже украсяват конете си с цветя и обикалят църквата три пъти. След това започват състезания с коне. Победителят обикаля къщите, а хората му подаряват риза или кърпа. Конят му не се продава през годината. Следобед празнуват хората с имена Тодор, Теодора и др.

Вярно ли е, че :

1. Преди обед младите момичета и жени правят специален хляб.
2. Празникът е свързан с края на зимата и началото на лятото.
3. Младите мъже участват в конни състезания.
4. Конят на победителя се продава първи.

Подредете събитията в хронологичен ред.

- _. Празнуват хората с имена Тодор, Теодора и др.
- _. Младите мъже украсяват конете си с цветя.
- 1. Младите момичета и жени правят специален хляб.
- _. Победителят обикаля къщите.

ЛАЗАРОВДЕН И ЦВЕТНИЦА

Лазаровден е в събота - една седмица преди Великден. На следващия ден е Цветница. И двата празника са женски.

На Лазаровден всички момичета на възраст за женене ходят на гости. На главите им има венци от цветя. Като коледарите, и лазарките пеят и танцуват за всеки човек в къщата. Хората им дават яйца.

Лазарките отиват на реката и пускат венците си във водата. Който венец е първи, това момиче ще се ожени първо през годината.

В неделя след Лазаровден е Цветница. Хората отиват на църква и носят клони от върба и цветя. Момичетата правят венци от върба и ги пускат в реката. На Цветница празнуват имен ден всички, които носят имена на цветя или дървета - Лилия, Цветана, Цветан, Върбан, Върба, Роза, Маргарита, Ива, Иглика, Божура, Трендафила и др. На 10 българи един носи име на цвете.

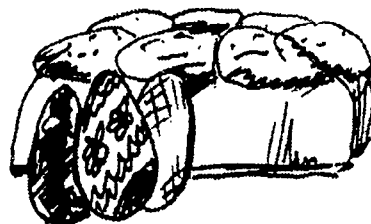
Ой, Лазаре, Лазаре,
тука са ни казали,
че има мома и момък:
я момата сгодете,
я момъка женете,
доде е вино червено
и тая бистра ракия.
Радвай се, радвай се,
радвай се, домакине!
Колко шума по гората,
толко здраве на таз къща!

Вярно ли е, че :

1. Лазаровден и Цветница са празници за всички.
2. Лазаровден е в неделя.
3. На Цветница хората ходят на църква и носят върба и цветя.
4. На Цветница момичетата пускат венците в реката.

Подредете събитията в хронологичен ред.

- На Цветница хората отиват на църква.
- Хората им дават яйца.
- Лазарките отиват на реката и пускат венците си във водата.
- 1. Лазаровден е в събота.
- Цветница е в неделя.
- Всички момичета на възраст за женене ходят на гости.

ВЕЛИКДЕН

Великден е много стар празник. Свързан е с началото на пролетта. По-късно християните го свързват с легендата за Исус Христос. Великден е винаги в неделя.

Преди празника има много ритуали. В четвъртък след залез слънце жените правят козунаци и боядисват яйца. С първото червено яйце боядисват бузите и челата на децата за здраве. В петък не трябва да се работи нищо вкъщи.

Вечерта в събота всички отиват на църква. Около 11 часа започва тържествената церемония. Точно в 12 часа камбаните бият. Хората обикалят църквата три пъти със запалени свещи. Всички се поздравяват „ХРИСТОС ВОЗКРЕСЕ“ - „ВОИСТИНА ВОЗКРЕСЕ“. След ритуала се връщат вкъщи със запалените свещи и се чукат с яйца.

Този голям християнски празник продължава три дни. След дългите пости се правят богати трапези - баница, печено пиле, боядисани яйца и козунаци.

Вярно ли е, че :

1. Християните първи празнуват Великден.
2. Великден понякога е в неделя.
3. В петък преди Великден жените трябва да работят вкъщи.
4. В четвъртък се боядисват яйца.
5. В събота около 11 часа сутринта започва тържествената церемония.
6. Христовото Възкресение е точно в полунощ срещу неделя.
7. Хората се връщат вкъщи със запалени свещи.
8. Великден се празнува три дни.

Подредете събитията в хронологичен ред.

- _. В петък не се работи нищо вкъщи.
- _. Точно в 12 през нощта е Христовото Възкресение.
- 1. В четвъртък жените правят козунаци и боядисват яйца.
- _. Вечерта в събота всички отиват на църква.
- _. След това всички се връщат със запалени свещи вкъщи.
- _. Хората се поздравяват „ХРИСТОС ВОЗКРЕСЕ“ - „ВОИСТИНА ВОЗКРЕСЕ“.
- _. Около 11 часа започва тържествената церемония.
- _. Празникът продължава на трапезата.

4. Представете празника, за който четохте.

5. Отговорете на въпросите:

1. Има ли подобни празници в Америка?
2. Боядисват ли яйца за Великден?
3. Правите ли сладки, подобни на козунаци?
4. Разкажете нещо повече за Великден в Америка.
5. Знаете ли нещо за Българския Великден?

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

свързвам (с) - to relat (to)
венец - wreath
украсявам / украся - to decorate
ритам / ритна - to kick
изгрев слънце - sunrise
прогонвам / прогоня - to scare away, to chase away
хващам / хвана - to catch, to grasp
въртя (се) - to turn, to go round, to spin
пости - fast (n.)
запален - lit
камбана - bell
боядисвам / боядисам - dye
Великден - Възкресение Христово - Easter

козунак - Easter cake
тържествена церемония - official ceremony
запалвам / паля - to light
свещ - candle
скачам / скоча - to jump
завързан, -а- tied, bound
прошка - pardon, forgiveness
измолвам / измоля - to obtain by prayer
залез слънце - sunset
цвиля - to neigh
на възраст за женене - of an age to marry
клони от върба - willow branches
продължавам / продължа - to continue
християнски празник - religious holiday

ЧОВЕК МОЖЕ ДА ЖИВЕЕ ДЪЛГО
Man Can Live for Long
Man and the Environment

1. Коя дума не Ви харесва?

живот, стар, богат, млад, красив
стареене, изучаване, контролиране,
спортуване, живея
космос, старост, мир, победа, планета
наука, земя, полиглот, учен, смърт

2. Свържете антонимите:

стар	беден
богат	болен
силен	нисък
здрав	война
мир	грозен
висок	слаб
красив	млад

3. Как ще живеят хората през 21 век? Кажете:

Какво ще ядат хората?
В какви къщи ще живеят?
С какво ще пътуват?
Ще работят ли?
Ще имат ли семейство?
Ще има ли еко проблеми?
Ще има ли вода и храна за всички хора?

СЛУШАНЕ

4. Слушайте текста и подчертайте непознатите думи.

Учените считат, че е реално хората да живеят 200-300 години. Към 2005 година науката ще контролира процесите на стареене и ще продължи живота с 50 години. Бъдещият човек ще бъде богат, силен, здрав и красив. Ще има време за изучаване на няколко професии, ще бъде полиглот. Ще посети близките планети.

Ще търси в Космоса по-добри места за живот от земята. Ще спортува много, ще има висок морал и ще живее в мир. Бъдещият човек ще се справи с екологичните проблеми, с болестите и старостта. А един ден ще победи и смъртта ...

5. Слушайте текста отново и сложете правилната дума.

- Учените считат, че е реално хората да живеят _____.
200-300 години   100 години
- Към _____ година науката ще контролира процесите на стареене.
1998   2005
- Науката ще продължи живота с _____ години.
50   150
- Бъдещият човек ще бъде богат, силен, _____ и красив.
здрав   висок
- Ще има време за изучаване на _____ професии.
много   няколко
- Човекът _____ полиглот.
беше   ще бъде
- Ще посети близките _____.
планети   планета
- Ще _____ в Космоса по-добри места за живот от Земята.
търсих   търси
- Ще спортува _____.
много   малко
- Ще има висок морал и ще живее в _____.

- война _____ мир
11. Бъдещият _____ ще се справи с екологичните проблеми, с болестите и старостта.
- хора _____ човек
12. А един ден ще _____ и смъртта.
- победи _____ победих

Запомнете!

Учените считат,

смятат,

че

6. Сложете подходящ глагол: ЩЕ СЕ СПРАВИ, ЩЕ ПОБЕДИ, ЩЕ БЪДЕ, ЩЕ КОНТРОЛИРА, ЩЕ ТЪРСИ, СЧИТАТ.

1. Учените _____, че е реално хората да живеят 200-300 години.
2. Науката _____ процесите на стареене.
3. Бъдещият човек _____ богат, силен, здрав и красив.
4. Той _____ в Космоса по-добри места за живот.
5. Той _____ с екологичните проблеми.
6. Един ден _____ и смъртта.

7. Починете една минута като попълните празните места:

ще живее	_____
_____	няма да контролира
ще продължи	_____
_____	няма да бъде
ще посети	_____
_____	няма да търси
ще спортува	_____
_____	няма да се справи
ще победи	_____

ЧЕТЕНЕ

8. Прочете текста и заменете подчертаните думи със синоними.

Село Равногор е избрано от Бога. Според НАСА то е най-чистото място на Балканите. Селото се намира в Родопите, близо до Брацигово, на височина 1350 метра. Чрез специален анализ американски учени доказват, че природата се е съхранила, каквато е била преди 500 години.

На световна екологична карта за уникален микроклимат и околна среда село Равногор е единственото отбелязано място на Балканите.

синоними: Е РАЗПОЛОЖЕНО, СПЕЦИАЛИСТИ, ПОСОЧЕНО, БАЛКАНСКИ ПОЛУОСТРОВ, СЕ Е ЗАПАЗИЛА

ДИСКУСИЯ

Кой е най-мръсният град в света?
 Кой е най-мръсният град в България?
 Кое е най-чистото място на Балканите?
 Коя е най-мръсната река в България?
 Опишете идеалното екологично място за живеене.
 Кое скъсява човешкия живот?
 Ще може ли човек да победи смъртта?
 През 21 век ще могат ли тежко болните хора да избират между живота и смъртта?
 Вярно ли е, че най-големият екологичен проблем за България е, че хората не знаят как да използват природата?
 Може ли България да стане туристически оазис на Източна Европа?

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

считам - consider
 наука - science
 стареене - ageing
 изучаване - learning
 Космос - Universe
 справям се (със) - to manage, to cope (with)
 болест - disease
 старост - old age
 побеждавам/победя - to win

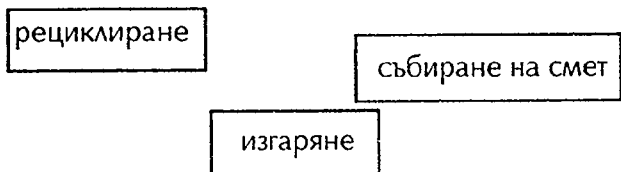
ПЪРВАТА ЕКОЛОГИЧНА КАТАСТРОФА The First Ecocatastrophy

1. Коя технология е подходяща за града, където живеете?
Защо?

Попълнете таблицата:

отпадъци	недостатък	преимущество
изгаряне	замърсява въздуха, скъпи пещи	произвежда енергия
рециклиране		
сметища		

Борба с отпадъците

2. Попълнете подходящо с: ВОДА, СУША, ВЪГЛЕРОДЕН ОКИС, ЕРОЗИЯ, ПОВИШАВАНЕ НА ТЕМПЕРАТУРАТА, СТУД

С кое бедствие човек не може да се справи?
Какво правите с боклука в Америка?
Плащате ли данък смет?

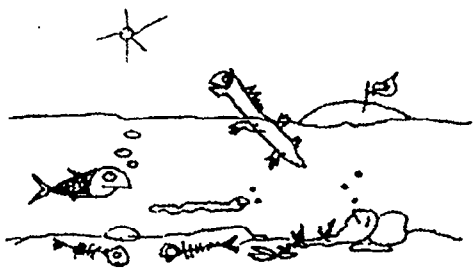

ЧЕТЕНЕ

3. Прочетете текста и подчертайте непознатите думи.

Животът на Земята е възникнал преди около четири милиарда години. Първите живи същества са били много прости. Тогава в атмосферата е имало въглероден двуокис, а не е имало кислород. В тази среда живите организми са се чувствали чудесно ... По-късно е започнало замърсяването на околната среда с ... кислород - ненужен и опасен за живота. След време са се появили нови организми, които са дишали кислород. Това е историята на първата екологична катастрофа.

4. Свържете формите на сегашно време с формите на перфекта:

възниква	е имало
са	са се появили
има	са се чувствали
чувстват се	е възникнал
започва	са дишали
появяват се	е започнало
дишат	са били

5. Сложете подходящия глагол: ДИШАТ, ВЪЗНИКВА, ИМА, СЕ ЧУВСТВАТ, НЯМА, СЕ ПОЯВЯВАТ, ЗАПОЧВА,

1. Животът на земята _____ преди около четири милиарда години.
2. Тогава в атмосферата _____ въглероден двуокис, а _____ кислород.
3. В тази среда живите организми _____ чудесно.
4. По-късно _____ замърсяването на околната среда с кислород.
5. След време _____ нови организми, които _____ кислород.

6. Отговорете на въпросите:

1. Защо се повишава температурата на Земята?
2. Какво предлагат специалистите?
3. Защо има свлачища близо до морето?
4. Какво трябва да правим с опасните отрови с изтекъл срок на годност?

ДИСКУСИЯ

7. По групи изберете една екологична новина, преведете го на английски и го коментирайте на български.

1. Към 2000 година температурата на Земята ще се повиши с около 0.8 - 1.2 градуса. Причина за това е увеличаването на въглеродния двуокис в атмосферата. Специалистите предлагат нови енергийни източници, които не са свързани с изгарянето на въглища, нефт, газ... Какви?
2. Морето поглъща Варна. Причина за свлачищата са незаконните къщи, ерозията, дъждовете и ... Ако спешно не се вземат мерки, най-късно до края на 1998 година градът трябва да бъде евакуиран.
3. Над 130 тона опасни отрови с изтекъл срок на годност се намират в 25 склада на територията на Смолян. Специалистите не могат да намерят подходящи места за отровите. Ако река Вьча беше наводнила тези складове, това щеше да бъде екокатастрофа за Родопите.

4. Учените са на различно мнение... Според едни ни очакват студени зими, които ще причинят смърт и глад. Според други глобалното затопляне на планетата ще бъде причина за повишаване на нивото на Световния океан. Причина за аномалиите са океанските течения като „Ел Ниньо“ (Детето).

8. Кой е синонимът?

1. Специалистите предлагат нови енергийни източници.

- а/ източници за намаляване на енергията
- б/ нови източници на енергия
- в/ източници за увеличаване на енергията

2. Ако спешно не се вземат мерки .... градът трябва да бъде евакуиран.

- а/ ако не се вземат бързи мерки
- б/ ако спешно се вземат мерки
- в/ ако се вземат мерки

3. .... опасни отрови с изтекъл срок на годност се намират в Смолян.

- а/ в срок на годност
- б/ срок на годност до 1997 година
- в/ срокът на годност е минал

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

Земя - Earth
организъм,-зми - organism
опасен,-сна - dangerous
повишавам/повиша =
увеличавам/увелича - to increase
увеличаване - increase (n.)
свързвам/свържа - to connect
погълщам/погълна - to absorb
вземам мерки - to take measures
склад - warehouse
изтекъл срок на годност - expired term of validity

възниква/появява се - to appear
същество,-а - being
дишам - to breathe
причина - cause
наводнявам/наводня - to flood
предлагам/предложа - to suggest
въглища - coal
спешно - urgent
отрова - poison

КОЙ Е ДОБРИЯТ УЧИТЕЛ? What makes a Good Teacher?

1. Какъв трябва да бъде добрият учител? Подредете приоритетите от 1 до 7.

- ___ добър професионалист
- ___ строг
- ___ да разбира учениците си
- ___ оригинален
- ___ да изпълнява учебната програма
- ___ да помага на учениците в различни ситуации
- ___ да има високи изисквания
- ___ Друго: _____

2. Мнения от една анкета:

Петър Василев:

В гимназията имах страхотна учителка по математика. Не обичах математиката, но тя ме направи математик. Всичко зависи от това дали

харесваш учителя. Не е важно да е супер специалист. По-важното е да умее да работи с учениците си и да прави часовете интересни.

Димитър:

Добрият учител е търпелив. Винаги ти помага в нужда.

Христо:

Добрият учител трябва да взема правилни решения.

Калина:

Този, който не комплексира учениците.

Илия:

Не обичам нервни учители. Най-лесното е да кажеш на някого глупак. По-трудно е да му помогнеш.

Тодор:

За мене добрите учители бяха тези, с които можех да говоря за всичко. Класната правеше купони у тях. Всички я обичахме. И сега, когато се срещаме, тя пак се интересува как ни вървят работите.

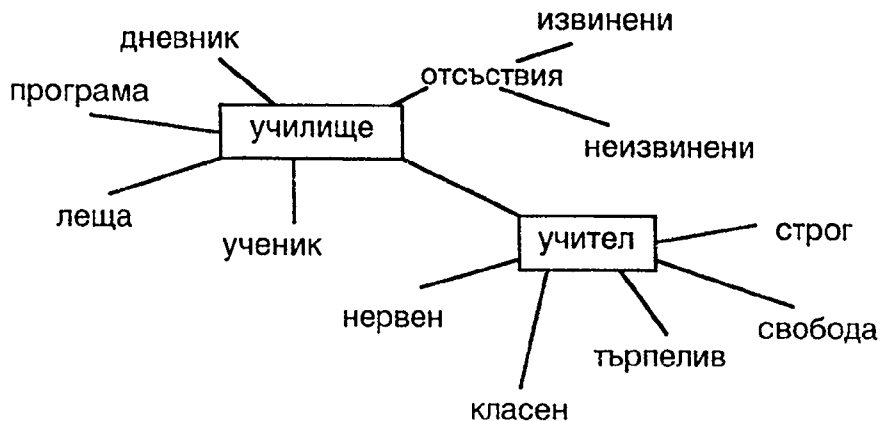
Мария:

Добрият учител знае имената на учениците си.

3. Подредете думите в изречения.

1. Учител / съм / аз.
2. Аз / в / работя / училище.
3. Учител / търпелив / добрият / е.
4. Страхотни / учители / бяха / моите.
5. Да взима / учител / добрият / правилни / трябва / решения.

4. Коя дума е излишна?

5. Свържете антонимите:

добър	либерален
интересен	търпелив
правилен	лош
консервативен	спокоен
нетърпелив	скучен
нервен	неправилен

ДИСКУСИЯ

6. Спомнете ли си?

Какви бяха Вашите учители?
А Вие какъв учител искате да бъдете?
Имате ли проблеми с учениците си?
Разбирате ли българските ученици?
Сравнете американските и българските учители, ученици и училища.
Какво правите, когато имате проблеми с дисциплината в клас?

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

строг - strict
страхотен - terrific
завися от - depend on
търпелив - patient

помагам в нужда - to help in need
нервен - nervous
изискване - requirement
учебна програма - curriculum

**ХРОНИКА ЗА СЪБИТИЯТА ОТ
ЗИМАТА НА 1997 ГОДИНА
Chronicle of the January'97 Events**

1. Знаете ли какво се случи в началото на 1997 година? Изберете:

- обща национална стачка
- оставка на правителството
- барикади на улиците
- мандат за ново правителство
- служебно правителство
- предсрочни избори

2. Подредете текста по дати.

26 дни продължи най-сериозната политическа криза

___ **2 февруари 1997**

Цялата страна е блокирана от стачки и протести.

___ **1 21 декември 1996**

Правителството на Жан Виденов подава оставка

___ **4 февруари 1997**

Николай Добрев от БСП връща мандата за второ социалистическо правителство. Политическите сили се събират при президента и решават да се състави служебно правителство, което да подготви предсрочни парламентарни избори през април.

___ **20 януари 1997**

Опозицията иска служебно правителство.

___ **3 февруари 1997**

БСП е готова с второ социалистическо правителство. От новите 16 министри 7 са били министри в кабинета Виденов.

___ **29 януари 1997**

Синдикатите обявяват обща политическа стачка.

___ **28 януари 1997**

Президентът дава на БСП мандат за ново правителство.

___ **19 януари 1997**

Президентът Петър Стоянов и вицепрезидентът Петър Кавалджиев полагат клетва в Парламента. Новият президент иска бързи парламентарни избори.

___ **10 януари 1997**

Опозицията напуска Парламента и започва подготовка за национална политическа стачка. Следобед около сградата на парламента се събират хора.

Соцдепутатите не могат да напуснат сградата. Агресивна група се опитва да влезе в Парламента. Около 2 часа през нощта полицията атакува хората.

___ **1 февруари 1997**

Край Дупница правят барикади. Полицията ги атакува.

3. Отговорете на въпросите.

1. Кога положиха клетва новият президент и вицепрезидент?
2. Какво искаше опозицията?
3. Какво стана на 10 януари?
4. Кога започна националната стачка?
5. Защо хората протестираха?
6. Как завърши тази политическа криза?

ВИДЕОДИСКУСИЯ

Гледайте видеото и отговорете на въпросите:

- Какво знаете за събитията от януари и февруари 1997 във Вашия град?
- Какво е Вашето мнение за събитието?
- Песимисти ли са сега българите?

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

хроника - chronicle

събитие - event

обща национална стачка - general national strike

оставка - resign

правителство - cabinet, government

служебно правителство - interim cabinet

барикада - baricade

предсрочни избори - pre-term elections

подавам оставка - to resign

синдикат - trade union

полагам клетва - to swear in

БЪЛГАРСКИ ПОЛИТИЦИ

Bulgarian Politicians

Talking Politics

1. Знаете ли кой е:

Петър Стоянов, Стефан Софийански, Иван Костов, Жорж Ганчев

2. Свържете съкращенията с наименованията.

ОДС	Движение за права и свободи
БСП	Български бизнес блок
ДПС	Българска социалистическа партия
БББ	Обединени демократични сили

3. Отговорете на въпросите.

- Кой е президентът на България?
- Кой е най-известният български политик?
- За какъв политик ще гласувате?
- Каква е политическата система на България?
- Говорят ли българите за политика? Какво говорят?
- Говорят ли американците за политика? Какво говорят?
- Как се казва кметът на Вашия град?

4. Вижте графиките и коментирайте.

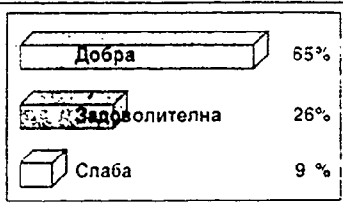
Авторитет - изследване на имиджа на българските политици

Най-добри политици през последните седем години:

Каква е оценката ви за работата на президента?

Данните са от представително проучване на агенция Факт

Съотношение на характеристиките на идеалния политик и политическите лидери в%.

Качества	Идеален политик	Петър Стоянов	Стефан Софийански	Иван Костов	Александър Томов	Георги Пъованов	Жельо Желев	Димитър Пуджев
опитен	94.6	79.0	75.4	78.0	65.6	45.5	66.0	35.2
некорумпиран	92.7	66.5	61.5	42.0	39.0	37.8	52.2	15.8
честен	92.5	72.9	68.3	50.6	44.6	42.4	58.8	22.1
почтен	92.4	75.1	71.2	50.6	47.3	43.9	55.4	19.6
активен	88.7	81.5	75.9	76.1	57.5	55.4	49.8	38.6
добър оратор	86.9	98.0	75.9	70.8	62.8	54.6	41.3	33.2
открит	84.8	76.0	70.8	51.7	44.0	37.5	48.0	19.1
интересен	84.3	80.3	74.7	59.5	51.7	42.6	34.0	23.1
симпатичен	83.2	74.8	80.6	51.7	50.7	54.4	34.2	31.4
умерен	79.8	57.5	64.1	34.2	57.2	46.4	63.0	24.7
реалист	72.2	66.8	64.7	58.1	45.2	37.6	42.6	36.2
идеалист	18.6	14.9	13.4	18.2	20.1	32.2	31.2	17.9
краен	12.7	17.6	15.4	47.7	11.9	27.7	14.2	31.8
прикрит	10.3	10.5	10.4	29.3	26.0	35.8	32.5	41.2
лош оратор	6.9	3.7	8.0	14.3	12.1	20.8	41.7	28.3
пасивен	6.4	8.6	7.9	9.0	17.2	19.4	29.9	22.4
корумпиран	4.0	7.3	8.7	29.7	18.0	27.3	16.3	41.1
нечестен	3.9	9.9	9.4	27.2	18.0	26.7	19.1	35.7
несимпатичен	3.8	9.5	4.7	27.8	20.7	20.5	43.4	29.3
скупен	3.1	5.2	5.9	19.7	20.1	31.5	46.1	36.1
непочтен	3.1	9.2	7.6	7.8	8.7	30.1	18.5	25.7
неопитен	2.5	6.7	7.2	25.9	15.8	25.1	22.7	38.1

5. От последната графика напишете антонимите.

опитен

неопитен

_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

СЛУШАНЕ

6. Слушайте текста и подчертайте непознатите думи. Бихте ли гласували за такъв политик?

Президборна реч

Братя българи,

Гласувайте за мен! Всички ме познавате, всички сте слушали за мен. Аз съм идеалният политик!

Ако гласувате за мен, вие ще спечелите по 40 бона в зелено. Ако гласувате за мен, ще получавате заплати в долари, а пенсионерите ще получават безплатна храна и лекарства. Всеки ще има голям апартамент и хубава кола.

Ако не гласувате за мене, няма да има ток и вода. Няма да получавате редовно заплати и пенсии. Няма да пиете повече алкохол и животът ви няма да бъде купон...

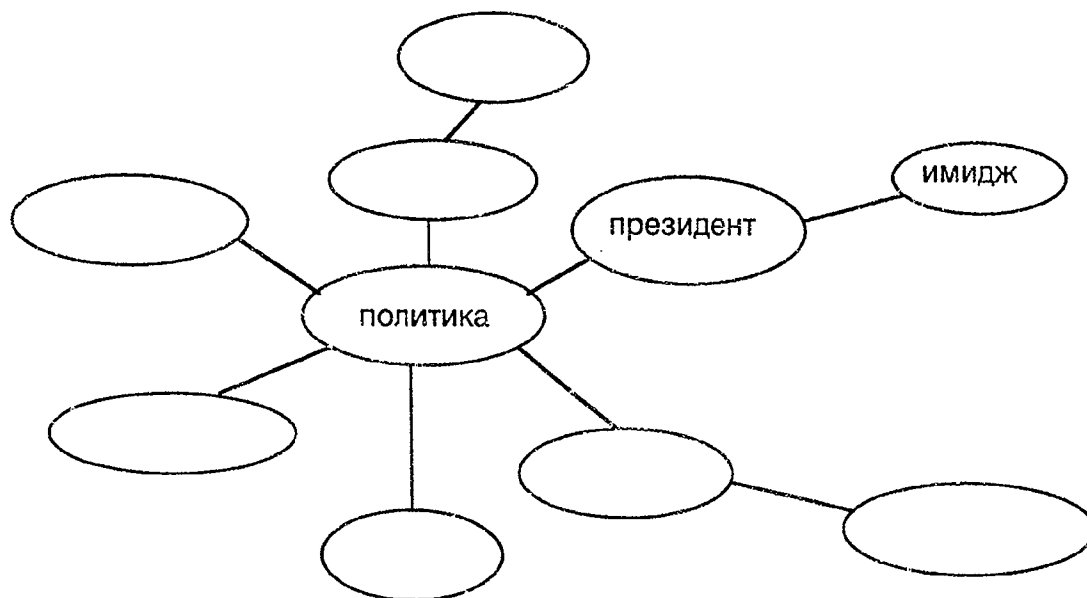
7. Работете по двойки. Подредете по важност от 1 до 7 приоритетите на правителството.

- _____ Стабилна финансова система.
- _____ Приватизация и структурна реформа.
- _____ Чужди инвестиции.
- _____ Европейски съюз и НАТО.
- _____ Увеличаване на продукцията.
- _____ Туризм.
- _____ Социална помощ за бедните.

8. Изиграйте „Политик на горещ стол“.

9. Допълнете.

- Колко партии има в България?
- Трима души правят четири партии.

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

авторитет - authority, prestige
изследване - survey, research
бон = 1 000 лева /slang/
безплатен,-тна - adj. free of charge
социална помощ - financial support for
the poor (dole money)

развитие - development
зелено = долари /slang/
членство - membership
гласувам - to vote
увеличение - increase

ИКОНОМИЧЕСКАТА РЕФОРМА В БЪЛГАРИЯ

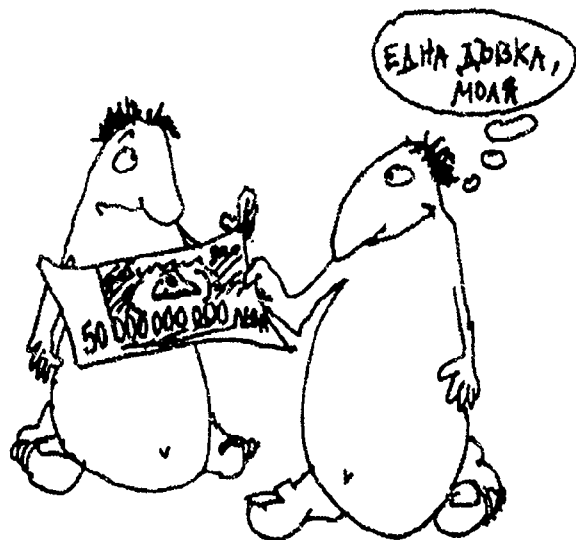
Economic Reform in Bulgaria

1. Кое е вярно за българската икономика?

стабилна икономика
икономическа криза
стабилен курс на валутата
хиперинфлация
увеличение на производството
увеличение на цените
чужди инвестиции
банкови фалити
финансова помощ от чужбина
безработица
пазарна икономика
структурна реформа

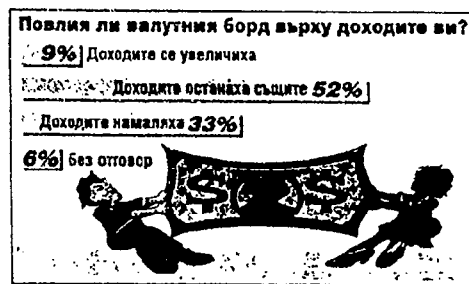
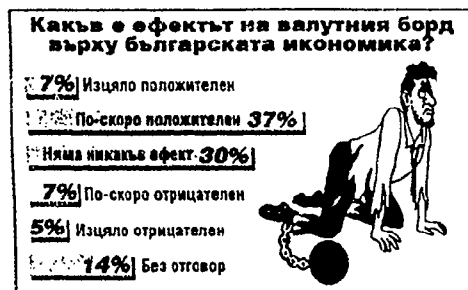
2. Отговорете на въпросите.

Как върви икономическата реформа?
Какво знаете за валутния борд?
В кои страни има валутен борд?
Според вас има ли валутния борд добри резултати в България?
Какво мислят българите за валутния борд?

3. Разгледайте диаграмите и решете вярно ли е :

ВАЛУТНИЯТ БОРД - ЛЕКАРСТВО ЗА БОЛНАТА БЪЛГАРСКА ИКОНОМИКА
1ви юни 1997 година - старт на валутния борд

Данните са от национално представително проучване на МВМД на 9 юли 1998 г. с 1200 платно платени граждани.

37 % от българите мислят, че тази терапия е добра за България
12% от българите мислят, че борда има отрицателен ефект за българската икономика
35 % от българите мислят, че борда няма никакъв ефект за българската икономика
7 % от българите мислят, че борда дава много добри резултати
20 % от българите нямат мнение

4. Дайте съвет - Какво се прави по време на инфлация?
Какво правят българите през кризата? Как се чувстват българите?

5. Подредете думите по категории: ПРОФЕСИИ, ФИРМИ, ПАЗАРИ, ПАРИ

консултант	организация	продукт	маркетинг
компания	реклама	икономист	пари
пазар	курс	фиксинг	дилър
валута	банкер	цена	агенция
бизнесмен	обмяна	корпорация	конкуренция

6. РЕЦЕПТА

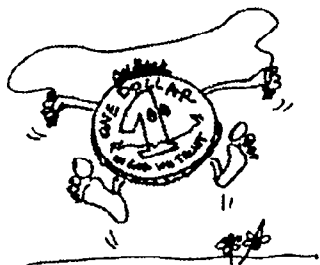
Кекс криза

Продукти : 1 бурканче кисело мляко; 1 чаена чаша захар (може и старо сладко); 1/2 ч.чаша олио; 1 ч.чаша брашно.
Продуктите се смесват, сместта се разбърква и се пече 40 минути на умерена печка.

Приятен апетит !

Знаете ли други рецепти с малко и евтини продукти?

Анекдот :

- Защо падна курса на марката спрямо курса на долара ?

- Защото левът се фиксира спрямо марката.

Знаете ли, че:

В Световната банка в Ню Йорк има три картини на българския художник Минчо Минчев.

7. До сега икономическата реформа в България е :

бърза	бавна
успешна	неуспешна

8. Прочетете текста и отговорете на въпросите:

Какво казват икономисти експерти за икономическата реформа в България:

Ан Макгърк - Продайте първо най-добрите си банки за да привлечете чуждите инвеститори.
Мишел Камдесю - Фондът ще помага не само за финансова стабилизация, но и за растежа в България.

Кенет Лий : - Кредитите са само част от помощта за България. По-важно е, че Световната банка може да доведе тук технически експерти, които да помагат за структурната реформа. В България се създаде добра икономическа среда, но има още да се прави.

Джефри Сакс - Валутният борд се провали в България, защото програмата на МВФ за България не е реалистична. Фондът има голяма власт, но е извън контрол. Трябва да има професионална и публична дискусия по политиката на фонда.

1. Кой е Кенет Лий?
2. Кой е Мишел Камдесю?
3. Коя е Ан Макгърк?
4. Кой е Джефри Сакс?

9. Приватизацията в България

Какво знаете за :

масовата
касовата
общинската

ПРИВАТИЗАЦИЯ

10. Дискутирайте с колегите:

Каква е икономиката на България сега? Ще спадне ли инфлацията? Ще има ли други банкови фалити? Каква ще бъде нашата икономика след 6 месеца, след една година, в 2000 година?

11. Кога курсът ще стане долар - лев ?

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

безработица - unemployment
обмяна на валута - currency exchange
валутен борд - currency board
фалит на банка - bank bankruptcy
увеличение - increase
валутен курс - currency rate
привличам - to attract
растеж - growth
провалям се - to fail
провал - failure

НОВИНИ ОТ БЪЛГАРИЯ
News from the Mass Media

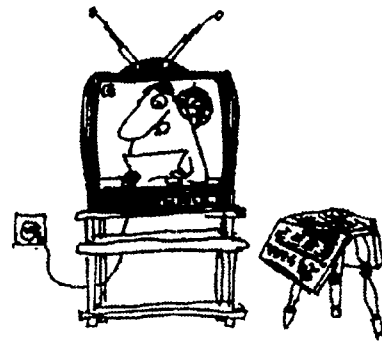

СЛУШАНЕ

1. Слушайте новините :

КРАТКИТЕ НОВИНИ :

- 187 млн. долара от МВФ пристигат утре.
- Затварят 51 училища.
- Американци искат да инвестират в България.
- Българи протестират в Осло.
- Лекарство за болни от СПИН.
- Рекорден за сезона сняг в Родопите.

2. Разбрахте ли ?

1. Какво е МВФ?
2. Колко пари идват от МВФ?
3. Колко училища затварят?
4. От какво се интересуват американските бизнесмени?
5. Къде протестират българи?
6. Защо протестират?
7. Какво лекува новото лекарство?
8. Къде вали сняг?

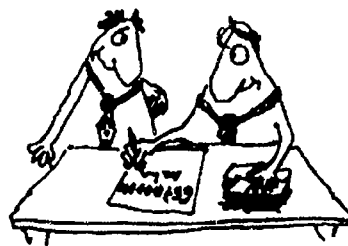

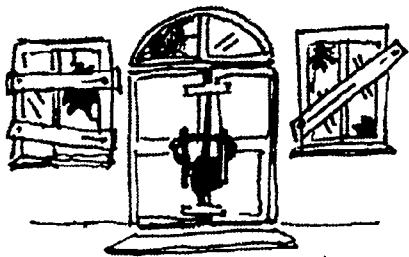
ЧЕТЕНЕ

3. Прочетете новините.

НОВИНА 1

Снощи бордът на директорите на МВФ във Вашингтон подписа споразумение с България. То гарантира 657 млн. долара финансова помощ за реформите в България. От тях 187 млн. пристигат утре.

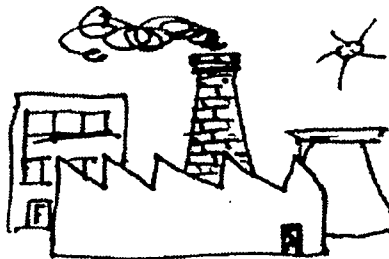

НОВИНА 2

Министерство на просветата затваря 51 училища. В тях има малко деца, които ще отидат в други училища. До 30 юни може би ще затвори и други.

НОВИНА 3

Известната Американска фирма „Американ стандарт“ иска да инвестира 31 млн. долара във Велико Търново за нов завод. В завода ще работят 1200 души.

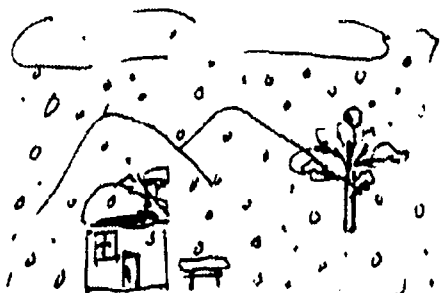

НОВИНА 4

Българи протестираха в Осло пред парламента заедно с още 40 екоактивисти от цял свят. Протеста е срещу голямото замърсяване на въздуха в Норвегия.

НОВИНА 5

Български лекар откри ваксина срещу СПИН. Доктор Хари Жабилев лекува болни от СПИН в България. Те се чувстват много добре. Скоро анти-СПИН ваксината ще се продава в аптеките.

НОВИНА 6

Рекорден за април сняг има в Родопите - 180 см. През седмицата времето ще бъде сравнително студено и облачно. В източните райони ще вали дъжд, а в планините сняг. Максималните температури ще бъдат между 5 и 10 градуса. През почивните дни се очаква подобрение на времето.

4. Попълнете таблицата :

	Новина 1	Новина 2	Новина 3	Новина 4	Новина 5	Новина 6
Кой						
Къде						
Кога						
Какво						
Колко						

5. Проучване - ИНФОРМИРАНИ ЛИ СТЕ ?

1. Знаете ли за важните събития в България?
2. Четете ли български вестници?
3. Кои български вестници познавате?
4. Слушате ли радио?
5. Какви програми слушате?
6. Гледате ли българска телевизия?
7. Какво мислите за програмите по българската телевизия?
8. Говорите ли за новините с колегите си?
9. Кога по-трудно разбирате новините - при четене, слушане или гледане на телевизия?

6. Групова работа - Направете шоу „ Горещите клюки на България 7“

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

МВФ - International Monetary Fund
протестирам - to protest
подписвам - to sign up
споразумение - agreement, Memorandum of Understanding
Министерство на просветата - Ministry of Education
оставам/ да остана - to remain
цял свят - all over the world
подобрение на времето - the weather will improve
сравнително - comparatively

ОРИГИНАЛЕН ЛИТЕРАТУРЕН ТЕКСТ
Excerpt from an Original Bulgarian Novel

1. Прочетете думите и се опитайте да отгатнете темата на романа. Направете групово кратка история с тях.

Ирина, Борис, любов, влюбена, студентка по медицина, бизнесмен, вечер, среща, ресторант, женен, любовница, пари, власт, сила

СЛУШАНЕ

2. Слушайте текста. Към глаголите сложете подходящи по смисъл думи.

1 погледна	подъл
2 усмихна	цел
3 достигам	това
4 не беше	бизнес
5 започвам	много
6 печеля	тъжно
7 откривам	1 изненадано
8 оценявам	филиали

Димитър Димов (1909г. Ловеч - 1966г. Букурещ) е известен писател, лекар и университетски преподавател. Романът му „Тютюн“ е преведен на повече от 30 езика.

ТЮТЮН

(откъс)

Ирина чете през целия следобед вкъщи, а вечерта отиде в библиотеката. Искаше да прегледа един учебник по хирургия. Когато излезе от библиотеката беше станало време за вечеря. Ирина тръгна към ресторанта, но когато пресичаше улица „Московска“ една кола спря изведнъж. Един мъж слезе. Ирина го позна.

- Борис!... - каза тя.
- Ела да вечеряме някъде - каза той просто.
- Къде? - попита тя.
- Все едно - отговори той. - Може и вкъщи.

Ирина го погледна изненадано.

- Ти не си на себе си?... А Мария?
- Мария вече не съществува.

Борис се усмихна студено и тъжно. Ирина не разбра нищо. Гласът му, неговите тъмните очи я хипнотизираха както преди четири години, когато го видя за първи път.

- Качи се в колата - каза той.

Ирина седна до него.

- Къде отиваме? - попита тя.
- В „Юнион“.
- Бих предпочела ресторанта, в който се храня всяка вечер.

- Добре.

- Внимавай да не направиш катастрофа - каза тя. - Утре вестниците ще пишат, че съм била в колата ти...

В ресторанта Ирина се успокои. Нищо не се беше променило у двамата оттогава. Тази вечер Борис щеше да я изпрати... Тя го гледаше. Парите още не бяха променили живота му. И тогава Ирина разбра отново това, което беше почувствала преди: че той не беше още нито подъл, нито алчен, а само човек, който искаше да бъде богат.

- Нямам никакво намерение да те правя любовница.

- Лъжеш! ... Ти си женен и ние може да бъдем само любовници. Как вървят работите ти? - попита тя.

- Много добре. - отговори той. - Започвам бизнес с германците.

- И ще печелиш много?

- Да, повече от преди.

- А какво ще правиш с толкова пари?

- Мисля да открия филиали в чужбина. Парите са нищо. При парите остават само глупците. Много по-важни са властта и силата, които те създават... Ти ще оцениш това по-нататък.

3. Свържете антонимите.

успокоявам се	харча
подъл	закривам
печеля	сложно
откривам	слабост
сила	честен
просто	нервирам се

4. Направете план на текста и задайте въпроси.

5. Изберете роля и разкажете текста като един от героите.

НЕПОЗНАТИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

преглеждам/да прегледам - to review, to go through

изведнъж - suddenly

изненадан, - а, - о, - и - surprised

съществувам - to exist

оттогава - since then

алчен - greedy

любовник, -ица - lover

откривам / открия - to find out

сила - power

хирургия - surgery

просто - simply

не съм на себе си - I'm not myself

успокоявам / успокоя (се) - to calm down

подъл - mean

намерение - intention

печеля - to earn

власт - power

оценявам / оценя - to appreciate

**КОЙТО УЧИ БЪЛГАРСКИ,
ЩЕ СПОЛУЧИ**
One Who Learns Bulgarian Will Be Successful
Colloquial Bulgarian Phrases and Useful Expressions

Ако нямаш нищо против.
Няма смисъл.
Няма значение.

Няма нищо.
Нищо ми няма.
Лошо ми е.
Студено ми е.
Кофти ми е.
Спи ми се.
Яде ми се.
Иска ми се.
За нищо на света.

If you don't mind.
It doesn't make sense /mean anything/.
It doesn't make sense /mean anything/.
It doesn't matter.
It's O.K.
I'm all right./Nothing the matter with me.
I feel sick.
I feel cold.
I feel bad.
I'm sleepy.
I'm hungry.
I wish.
Not for love or money.

Вързан поп, мирно село.
Жена, пиле и риба се пипат с пръсти.

Гладна мечка хоро не играе. Ситата си трае.

Развихрям се.
Който пее, зло не мисли.
След автобус и жена не се тича.

Който бърза, бавно стига.
Голяма хапка хапни, голяма дума не казвай.
Човек и добре да живее, умира, но
сътвореното от него остава.
Човек и добре да живее, се жени.
От пияния и лудия бяга.
Обещаното не е като даденото.
Наше лошо няма.
На чужд гръб и сто тояги са малко.
Това вече е друго.
Отпускам се.
Запечавам.
На автопилот.
Влез, събуй се и излез.

Tie up the priest and the village is quiet.
Woman, chicken and fish are handled with the
fingers.
A hungry bear doesn't dance. /Pay me first then I'll
perform./ The full one lies low.
Be the life of the party.
He who sings doesn't think bad things.
You don't need to run after a bus or a woman /
there will always be another/.
He who hurries stops slowly /don't hurry too much/
Don't promise too much.
A man who has everything will die, but his creation
remains.
Man is happy ... until he marries.
From the drinking the crazy runs too.
A promise is not an accomplished fact.
Everything of ours is perfect.
On someone else's back 100 lashes are not enough.
That's a horse of a different colour.
Let one's hair down.
It doesn't work.
On autopilot /drunk/.
Enter, put off your shoes and go away.

СЕГАШНО ВРЕМЕ И БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ Present and Future Tense

Сегашно време означава действия, които съвпадат с момента на говоренето.
Бъдеще време изразява действия, които са в бъдещето спрямо момента на говоренето.

УПРАЖНЕНИЯ

НАБЛЮДАТЕЛНИ ЛИ СТЕ?

Какво прави една секретарка, когато шефът го няма?	България		Америка	
	ДА	НЕ	ДА	НЕ
Чете вестник.				
Пие кафе или бира.				
Пише писма.				
Играе тенис.				
Говори по телефона с приятели.				
Мисли за шефа си.				
Търси нова работа.				
Спи, ако е била на купон.				
Слуша музика и танцува.				
Гледа телевизия.				
Работи много.				
Прави гимнастика.				
Разказва кълъки за шефа.				

1. Човек от групата си измисля самоличност. Останалите трябва да познаят кой е това. Използвайте въпросите.

Мъж ли сте или жена?
Имате ли деца?
Имате ли хоби?
Откъде сте?
Работите ли?

Женен ли сте?
Къде живеете?
На колко години сте?
Какъв сте?

Продължете въпросите.

2. Гледайте картините и кажете кой какво прави. Какво ще прави утре?

чета
уча
пиша
говоря по телефона
работя
пътувам
обядвам
играя
вечерям
спя
тичам
излизам

3. Като използвате картинките и глаголите от упражнение 2 кажете какво няма да правите утре.

Модел: Утре няма да чета.

4. Свържете думите от трите колонки.

всеки ден	ставам в	музика
често	закусвам	работа
понякога	слушам	кино
обикновено	пия	пица
рядко	ям	книга
винаги	чета	планина
	ходя на	бира
	отивам на	клиенти
	връщам се от	6.30
	срещам се с	сандвич

5. Отговорете на въпросите.

1. Как сте?	7. Какво ще пиете?
2. Как се казвате?	8. Къде ще обядвате?
3. Откъде сте?	9. Колко е часът?
4. Какъв/каква сте?	10. Женен/а ли сте?
5. Къде живеете?	11. Имате ли куче/котка?
6. Къде работите? България?	12. Харесвате ли

стр. 48

6. На картончета са написани глаголи. Слагат се в кутия. Всеки взема едно картонче и с мимика показва действието. Другите отгатват и правят изречение.

7. Задайте въпроси към изреченията.

Модел:

Искаш ли да учиш български език? -

Да, искам.

_____ ? -
Да, обичам да пътувам.

_____ ? -
Да, говоря български.

_____ ? -
Да, ходя често на ресторант.

_____ ? -
Да, ще излизам тази вечер.

_____ ? -
Да, уморен съм.

_____ ? -
Да, гладен съм.

_____ ?
 - Да, ще пътувам.

8. Свържете подходящо.

Спи ми се.	Искам да танцувам.
Яде ми се нещо. музика.	Искам да слушам музика.
Пие ми се бира.	Искам да гледам хубав филм.
Танцува ми се.	Искам да пия бира.
Гледа ми се хубав филм.	Искам да спя. филм.
Слуша ми се музика.	Искам да ям нещо.

9. Продължете изреченията.

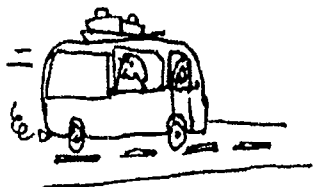
Искам да _____ .
 Не искам _____ .
 Мога да _____ .
 Не мога да _____ .
 Трябва да _____ .
 Не трябва _____ .

10. Попълнете таблицата

аз	ти	той/тя
<u>ще чета</u>	<u>ще четеш</u>	<u>ще чете</u>
_____	_____	ще пише
_____	ще пиеш	_____
ще ям	_____	_____
_____	_____	ще учи
ще говоря	_____	_____
_____	ще работиш	_____
_____	_____	ще ходи
ще поканя	_____	_____
_____	ще пътуваш	_____
_____	_____	ще обядва
ще излизам	_____	_____
_____	ще закусваш	_____

11. Свържете картините с изреченията.

Ще пътувам из България.
 Ще ходя на море с приятели.
 Ще замина за Америка.
 Ще работя в офиса.
 Ще поканя семейството си.

12. Попълнете празните места:

+	-
ще бъде	няма да бъде
_____	няма да замина
ще работя	_____
_____	няма да пътувам
ще поканя	_____
_____	няма да ходя

13. Подредете изреченията в диалози.

А:

- ___ Добре съм.
 ___ 1. Ало! Може ли Ани?
 ___ Аз съм Клиф. Как си?
 ___ Да, аз съм. Кой е?
 ___ Благодаря за поканата. Ще дойда.
 ___ Добре. Къде?
 ___ В 7 часа.
 ___ Какво ще правиш тази вечер?
 ___ Каня те на ресторант.
 ___ Защо?
 ___ В центъра.
 ___ Кога?

Б:

- ___ Приятно пътуване.
 ___ 1. Къде ще почивате през лятото?
 ___ В неделя.
 ___ На 15 август.
 ___ Благодаря.
 ___ Кога ще бъдете на работа?
 ___ Кога ще пътувате за Гърция?
 ___ В Гърция.

14. Свържете антонимите от А и след това направете изречения като използвате изразите от Б.

А		Б
рано	много	пътувам
рядко	понякога	ставам
винаги	късно	пия кафе
малко	често	отивам на работа
		обядвам в ресторант

15. Свържете двете изречения със ЗАЩОТО.

Ще пътувам за Америка. Сестра ми се жени. Довечера няма да бъде вкъщи. Ще ходя на кино.

Няма да ходя на работа. Болна съм.

Ще пътувам с кола. Има стачка.

Няма да дойда на купона. Имам гости.

Той ще бъде зает цял ден. Днес има конференция.

16. Сложете правилното местоимение.

1. Всяка сутрин _____ става в 6.30.
 аз   ти   той
2. _____ се обличам и излизам.
 тя   аз   ние
3. _____ се връщам късно вкъщи.
 аз   ние   те
4. _____ редовно слуша новините.
 той   ние   вие
5. _____ редовно ходя на планина.
 ние   аз   те
6. Когато времето е хубаво, _____ се разхождаме.
 аз   ние   той
7. Утре _____ ще пише писма.
 ние   той   аз
8. Утре _____ ще бъде в София.
 тя   аз   вие

17. Разговаряйте с Мадона по телефона.

- Здравейте! Аз съм Мадона. Вие кой сте?

- _____

- Откъде сте?

- _____

- Какъв сте?

- _____

- Къде работите?

- _____

- Какво ще правите това лято?

- _____

- Съжалявам. Много съм заета. Дочуване.

- _____

18. Разкажете по двойки за живота си в България. Всеки трябва да докладва пред групата за живота на своя колега.

ТЕСТ

Изберете подходящия глагол

1. Аз _____ на работа всеки ден.
ходя се връщам работя
2. Вие _____ често по телефона.
слушате говорите вземате
3. Ние понякога _____ до София.
отива ходя пътуваме
4. Не обичам да _____ месо.
пия ям харесвам
5. Всеки ден _____ до 5.30.
работя ходя търся
6. Често _____ хляб.
пия обичам купувам
7. Всяка вечер _____ късно.
се разхождам работя лягам
8. Къде ще _____ ?
отивате вечеряте връщате се
9. Какво _____ тази вечер?
ще ходите ще правите ще отивате
10. Често _____ писма.
купувам давам получавам

МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ Past Simple Tense

Минало свършено време изразява действие, извършено в определен минал момент (вчера, снощи, миналото лято, преди 5 години).

Форми на минало свършено време /Past Tense/

	-ИХ	-АХ	-ЯХ	-ОХ/-Е	-ЕХ
Аз	куп ИХ	каз АХ	вид ЯХ	отид ОХ	вз ЕХ
Ти	куп И	каз А	вид Я	отид Е	вз Е
Той/тя	куп И	каз А	вид Я	отид Е	вз Е
Ние	куп ИХМЕ	каз АХМЕ	вид ЯХМЕ	отид ОХМЕ	вз ЕХМЕ
Вие	куп ИХТЕ	каз АХТЕ	вид ЯХТЕ	отид ОХТЕ	вз ЕХТЕ
Те	куп ИХА	каз АХА	вид ЯХА	отид ОХА	вз ЕХА

Глаголът **СЪМ** в минало свършено време

Аз бях	Ние бяхме
Ти беше	Вие бяхте
Той беше	Те бяха
Тя беше	
То беше	

Запомнете!

Иск АХ		помогна
Трябваш Е	да	приготвя
Не мож АХ		купа
Не усп ЯХ		кажа

Чу Х ,		си зает
Помисли ИХ ,	че	отиваш на море
Отговор ИХ ,		ще се върнеш
Разбр АХ ,		няма да дойдеш

1. Прочетете текста и подчертайте глаголите в минало свършено време.

КАК СТАНАХ ШЕФ

Много обичах работата си, но често имах проблеми със шефа. Той беше винаги нервен и недоволен. Започнах да търся нова работа и скоро намерих. Тогава реших да преместя там шефа. Изпратих документите му във фирмата. След две седмици го поканиха за директор. Бях много доволен, защото аз ... станах шеф.

2. Подредете глаголите от упражнение 1 по модела.

Модел:

	<u>обичАХ</u>	<u>намерИХ</u>
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

3. Свържете глаголите по модела.

да купя	затворих
да затворя	обясних
да закуся	купих
да обясня	свърших
да намеря	учих
да свърша	пих
да говоря	намерих
да пия	закусих
да уча	говорих

4. Сложете глагола в минало свършено време по модела.

Модел:

<u>да дойда</u>	<u>дойдох</u>
да отида	_____
да донеса	_____
да изляза	_____
да дам	_____
да чета	_____
да ям	_____

Модел:

<u>да кажа</u>	<u>казах</u>
да върна	_____
да разкажа	_____
да стана	_____
да разбере	_____
да пристигна	_____
да замина	_____
да мина	_____
да се запозная	_____

да прекарам _____

да пиша _____

Модел:

да вървя

вървях

да успея _____

да видя _____

да закъснея _____

да живея _____

да вечерям _____

да обядвам _____

Модел:

да взема

взех

да приема _____

да чую _____

чух

да обуя _____

да събуя _____

5. Направете изречения.

Снощи	отидох	книга
Вчера	дадох	писмо
Миналата	ядох	истината
седмица	говорих	бира
Миналия	пих	на ресторант
месец	казах	пица
Преди малко	писах	с директора
	донесох	новината
	взех	багажа
	чух	парите
	четох	документите

РАБОТА ПО ДВОЙКИ

6. Попълнете таблицата. Какво правихте вчера и в колко часа?

	АЗ	ТОЙ/ТЯ
събуждам се	.....	.....
пия	.....	.....
закусвам	.....	.....
тръгвам за работа	.....	.....
говоря по телефона	.....	.....
имам среща с	.....	.....
обядвам в ..... с	.....	.....
чета	.....	.....
пиша	.....	.....
свършвам работа	.....	.....
излизам от	.....	.....
ходя на	.....	.....
лягам да спя	.....	.....

7. Подредете по групи: ИГРАХ, ЯДОХ, ПЪТУВАХ, ПИХ, ДОЙДОХ, ПЛУВАХ, ТИЧАХ, ВЕЧЕРЯХ, ОТИДОХ, ВЪРНАХ СЕ, ОБЯДВАХ, КАРАХ КОЛЕЛО

_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

СЛУШАНЕ

8. Това е истинска история, която се случил с Морийн и една нейна учителка.

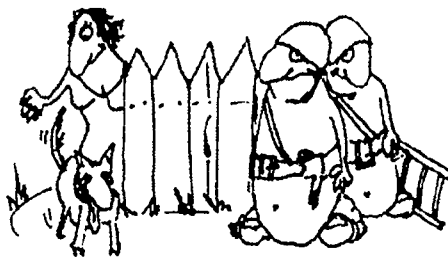
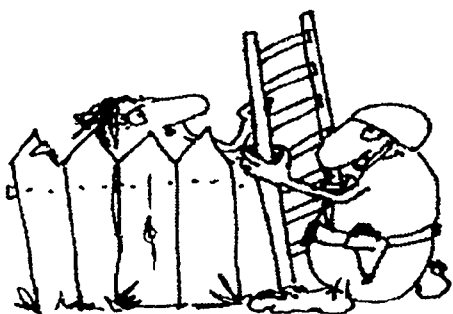
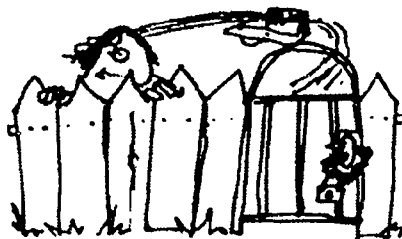
На празните места поставете подходящ глагол в минало свършено време. Изберете от:
 ГОВОРЯ, ТИЧАМ, ВЛИЗАМ, СТРАХУВАМ СЕ, ИДВАМ, ТРЪГВАМ, ОТИВАМ, ГЛЕДАМ, ТЪРСЯ, ОПИТВАМ СЕ, ПРАВЯ,
 ОТКАЗВАМ, ЧУВАМ, ДОНАСЯМ, МОГА, СЪМ, ИЗЛИЗАМ, ЗАПОЧВАМ, НАМИРАМ
 Можете да използвате един и същ глагол повече от един път.

С Морийн всяка вечер _____ на стадиона в Кюстендил. Отсреща _____ полицията. Този път тя _____ да тича, защото _____ уморена и _____ в кафето пред стадиона да пие нещо.

Както обикновено, аз _____ пет обиколки, _____ с две момичета и си _____.

Направи ми впечатление, че _____ сама. Когато _____ на изхода, вратата _____ заключена. _____ друг изход, но не _____. _____ се да прескоча оградата, но тя _____ много висока. Тогава _____ да викам за помощ. Един полицай ме _____ и _____ стълба, но се _____ да се кача на нея. След малко _____ друг полицай с куче. То

_____ в стадиона, _____ ме умно и тръгна... Аз _____ след него.
_____ от стадиона по една малка пътека.

9. Свържете въпросите и отговорите.

Къде бяхте снощи?
Кога беше в София?
Кога се върнахте?
Колко часа пътувахте?
Пихте ли кафе?
Купихте ли билети?
Видяхте ли Робърт?
Обадихте ли се по телефона на Ан?
Закусихте ли?
Говори ли с Джесика?

Не, не говорих.
Да, видях го.
Бяхме на ресторант.
Да, закусих.
Върнах се в неделя.
Не, не се обадих.
Да, купихме билети.
Да, пих кафе.
Пътувах четири часа.
Бях миналата седмица.

10. Работете по двойки. Разкажете какво правихте на 1 април.

ходих	почивах	ядох
говорих	спах	четох
пих	гледах	
мислих за	писах	
	пътувах	
	излъгах	
	разхождах се	
	шегувах се	

11. Подредете изреченията.

_____ - Да, аз съм. Кой се обажда?
_____ - Съжалявам.
1 _____ - Ало! Ани?
_____ - Търсих те. Имахме купон и исках да те поканя.
_____ - До скоро.
_____ - Джон е на телефона. Как си?
_____ - Къде беше снощи?
_____ - Добре съм.
_____ - Бях на кино. Защо?
_____ - Всичко хубаво.

12. Трансформирайте текста в минало свършено време.

Утре ще свърша работа по-рано и ще изляза от офиса. Ще се разходя по улиците. Обичам да гледам хората. Ще вляза в кафето, което се намира на площада. Ще пия чай и ще ям пица. Ще говоря с хората за живота в България. Ще купя вестник, ще го прочета и ще платя сметката.

След това ще отида на пазара. Там винаги е интересно. Ще видя какво има, ще купя зеленчуци и плодове и ще се върна вкъщи.

Ще говоря по телефона с Хайди. После ще готвя, ще ям и ще спя. И така всеки ден. Това е животът.....

Вчера.....

13. Свържете двете изречения със ЗАЩОТО.

Не можах да ти се обадя. Телефонът беше повреден.

Не можах да дойда. Бях зает.

Не можах да купя хляб. Беше затворено.

Не можах да спя. Беше много шумно.

Не успях да намеря Мери. Беше в Америка.

Не можах да се срещна с директора. Той беше на събрание.

Трябваше да се върна рано. Имах гости.

Трябваше да купя продукти. Хладилникът беше празен.

Исках да ти помогна. Беше уморена.

ТЕСТ

Изберете правилната форма за минало свършено време.

1. Снощи аз _____ до късно.
четох   чете   четохме
2. Вчера аз _____ писма.
писа   писах   писахме
3. Преди малко ние _____ в кафето.
бяхме   беше   бях
4. Робърт и Мери _____ преди два часа.
дойдоха   дойде   дойдох
5. Аз _____ много красиви места в България.
видяхме   видях   видя
6. Миналата седмица те _____ с Америка.
говори   говорих   говориха
7. Вчера аз _____ да видя директора, но не можах.
иска   исках   искаха
8. Миналият месец те _____ много картички.
получиха   получих   получи
9. Снощи аз _____ Мила на гарата.
изпратиха   изпратихме   изпратих
10. Преди малко ние _____ документите на секретарката.
дадох   дадохме   дадоха

МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ Past Imperfect Tense

- Означава минало действие, без да показва неговия край.
- Образуване

Глаголи от група **-Е** и **-И**:

Когато ударението е на окончанието - **ЯХ**

той/тя чет**Е** - аз чет**ЯХ**

той/тя сп**И** - аз сп**ЯХ**

той/тя яд**Е** - аз яд**ЯХ**

той/тя върв**И** - аз върв**ЯХ**

Когато ударението не е на окончанието - **ЕХ**

той/тя пиш**Е** - аз пиш**ЕХ**

той/тя ход**И** - аз ход**ЕХ**

той/тя пи**Е** - аз пи**ЕХ**

той/тя работ**И** - аз работ**ЕХ**

Глаголи от група **-А/-Я**:

той/тя отив**А** - аз отив**АХ**

той/тя вечер**Я** - аз вечер**ЯХ**

-А/-Я		-Е/-И	
-ах	-ях	-ех	-ях
отив АХ	вечер ЯХ	ход ЕХ	чет ЯХ
отив АШЕ	вечер ЯШЕ	ход ЕШЕ	чет ЕШЕ
отив АШЕ	вечер ЯШЕ	ход ЕШЕ	чет ЕШЕ
отив АХМЕ	вечер ЯХМЕ	ход ЕХМЕ	чет ЯХМЕ
отив АХТЕ	вечер ЯХТЕ	ход ЕХТЕ	чет ЯХТЕ
отив АХА	вечер ЯХА	ход ЕХА	чет ЯХА

- Употреба:

1. Повторителност на действието.

Често работ**ЕХ**.

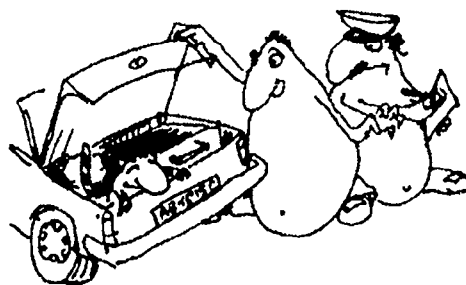
2. Едновременност на действията.

Когато те влязоха, аз говор**ЕХ** с директора.

Докато той работ**ЕШЕ**, аз пиш**ЕХ** писма, слуш**АХ** музика, чет**ЯХ** вестници.

Когато той отив**АШЕ** сутрин на работа, тя се връщ**АШЕ** от дискотека.

УПРАЖНЕНИЯ

1. Слушайте текста и подчертайте формите на **-ШЕ**.

Дейвид живееше в София в малка хубава къща. Той имаше българска котка, която се казваше Белма. Докато Дейвид ходеше на работа, Белма се разхождаше из къщата, спеше, пиеше мляко или играеше в градината. Дейвид говореше добре български език, но с Белма говореше на английски и тя го разбираше... Белма ревнуваше Дейвид от всеки гост. Когато някой идваше вкъщи, тя сядаше на един стол и мяукаше силно. Дейвид трябваше да пътува за Франция, а котката трябваше да остане у един приятел. Преди да тръгне Дейвид искаше да каже довиждане на Белма, но котката я нямаше...

На границата го попитаха има ли нещо да декларира. Дейвид отговори, че няма. Когато отвори колата, за да покаже багажа си, той видя Белма. Тя лежеше до един куфар и го гледаше...

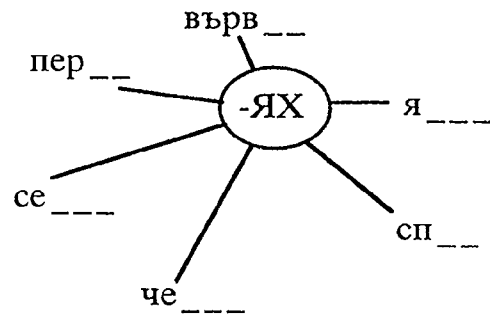
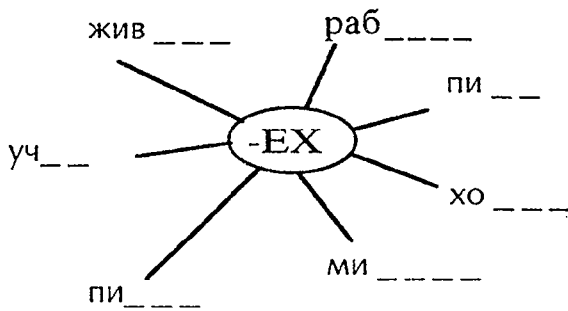
2. Задайте въпроси към дадените отговори:

Дейвид живееше в София.
 Котката се казваше Бела.
 Бела се разхождаше из къщата, спеше,
 пиеше мляко или играеше в градината.
 Когато някой идваше къщи, Бела седеше
 на един стол и мяукаше силно.
 Бела трябваше да остане при един приятел
 на Дейвид.
 Има нещо да декларира.
 Бела лежеше до един куфар и го гледаше.

3. Свържете подходящо:

често	ставах	писма
винаги	излизах	късно къщи
всеки ден	отивах	рано
обикновено	се връщам	на ресторант
	ходех	у дома
	пишех	с приятели
	вечерях	на работа

4. Сложете липсващите букви и ударението на думите.

5. Превърнете в минало несвършено време.

Сега.....	Преди десет години	
	Аз	Той / Тя
Сега съм в България. Уча български. Живея в българско семейство. Ходя на дискотека. Работя в едно училище. Пиша писма. Мисля за Америка. Спя малко. Танцувам много. Разхождам се. Връщам се късно. Вечерям в ресторант.		

6. Сравнете минало свършено и минало несвършено време. Изберете подходящото време.

1. закусих / закусвах
Обикновено _____ сандвич с кафе.
Вчера _____ хляб и масло.
2. ходих / ходех
Миналия месец _____ на опера.
Рядко _____ на кино.
3. работих / работех
Миналата година _____ много.
Винаги _____ много.
4. станах / ставах
Понякога _____ към 6 часа.
Вчера _____ рано.
5. получих / получавах
Когато бях студентка _____ много писма.
На 12 април _____ писмо.
6. върнах се / връщах се
Снощи _____ в 10 часа.
В Америка винаги _____ късно в къщи.
7. закъснях / закъснявах
Често _____ за работа.
Преди два дни _____ за работа.
8. живях / живеех
През лятото _____ в малък хотел до морето.
Когато бях дете _____ в голяма къща до океана.

7. Превърнете глаголите от упр. 6 в 3л.ед.ч. (той / тя).

8. Отговорете на въпросите:

Какво правеше Вашият приятел, докато Вие спяхте?
Какво правеше Вашата приятелка, докато Вие работехте?
Къде ходеше Джон, докато ние учехме български?
Какво правеше групата, когато Вие влязохте?
С кой говореше секретарката, когато Вие пристигнахте?

9. През пролетта в България имаше много празници - Трифон Зарезан, Великден, Тодоровден. Разкажете какво правеха българите.

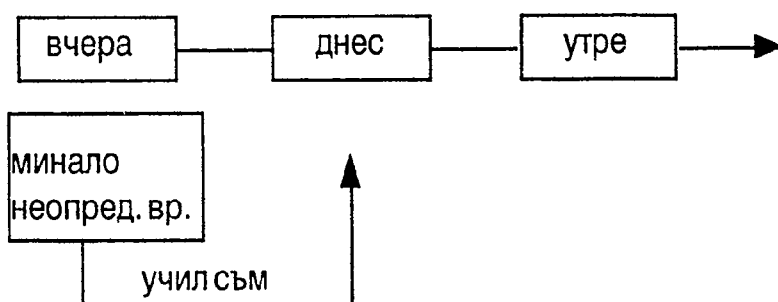
10. Вие бяхте на кораба „Титаник“, когато стана катастрофата. Опишете какво се случи. Започнете така:

Беше весело. В ресторанта имаше много хора...

МИНАЛО НЕОПРЕДЕЛЕНО ВРЕМЕ Present Perfect Tense

Минало неопределено време изразява:

- действието като факт без да е фиксирано времето на извършването
Бил съм в Мелник.
- резултат от действието
Кен е дошъл. Колата му е тук.
- предположение
Саша и Дора може би са останали в хотела.
- недоверие
Не вярвам Христо да е купил хотел в Маями.

Формите на минало неопределено време се образуват от сегашно време на спомагателния глогол **СЪМ** и минало свършено деятелно причастие на **СПРЕГАЕМИЯ ГЛАГОЛ**.

+	-	?
Аз съм ходил, -а Ти си ходил, -а Той е ходил Тя е ходила То е ходило Ние сме ходили Вие сте ходили Те са ходили	Аз не съм ходил, -а Ти не си ходил, -а Той не е ходил Тя не е ходила То не е ходило Ние не сме ходили Вие не сте ходили Те не са ходили	Ходил/а ли съм? Ходил/а ли си? Ходил ли е? Ходила ли е? Ходило ли е? Ходили ли сме? Ходили ли сте? Ходили ли са?

ЗАПОМНЕТЕ!

Аз съм ходил. = Ходил съм.
 Върнал съм се.
 Върнал се е.
 Върнала се е.

Вече съм бил / а...
 Още не съм бил / а...
 Отдавна (не) съм бил / а...
 Никога не съм бил / а...

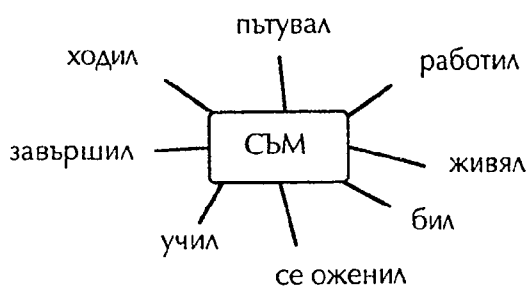

1. Преподавателят е написал на картончета причастни форми на -Л. Всеки доброволец взема едно картонче и образува минало свършено време.

РАБОТА ПО ДВОЙКИ

2. По двойки разкажете за себе си като използвате формите от схемата. Всеки трябва да представи колегата си пред групата.

3. Направете проучване в групата и докладвайте:

1. Били ли сте в Гърция?
_____
2. Ходили ли сте на опера?
_____
3. Пили ли сте боза?
_____
4. Къпали ли сте се голи в морето?
_____
5. Яли ли сте мусака?
_____
6. Какво сте завършили?
_____
7. Учили ли сте испански език?
_____
8. Виждали ли сте НЛО?
_____
9. Играли ли сте хоро?
_____

4. Питайте се по двойки и докладвайте какво никога не сте правили.

5. Изразете колебание.

Модел: Дойде ли Маргарита?
- Сигурно е дошла.

1. Пристигнаха ли доброволците?
- Може би _____.
2. Ели замина ли за Америка?
- Предполагам, че _____.
3. Мери върна ли се от Калифорния?
- Мисля, че _____.
4. Ед започна ли работа?
- Предполагам, че _____.
5. Боб купи ли къща край океана?
- Може би _____.

6. Прочетете диалозите. Какво Ви прави впечатление?

- Плувал съм в езерата на Рила.
- Плувал си, вятър! Знаеш ли колко е студена водата? Щеше да умреш от студ!
- Джон е бил гадже на Деми Мур.
- Бил е! Това е невъзможно! Знаеш ли колко е ревнив Брус Уилис?
- Георги е купил скъпа кола!
- Купил е, глупости! Той няма толкова пари!
- Иван е хванал шаран, тежък 25 кило!
- Хванал е! Не ти вярвам! Има ли такъв шаран?

СЛУШАНЕ

7. Слушайте текста и подчертайте формите на минало неопределено време:

- Знаеш ли кой е изобретил телефона?
- Разбира се! Александър Бел.
- А знаеш ли, че Райън Бел е негов правнук?

Райън Бел е пристигнал от САЩ през 1996 година. Той е на 24 години. Завършил е университета в щата Юта. Преди да дойде в България е бил в Перу, където е участвал в строежа на училище за индианци. Райън е учител в Перник. Въпреки че е много зает в училище, Райън намира време да пътува из България. Миналото лято той и неговите ученици са били на експедиция в Рила. Взели са проби от водата на Седемте рилски езера. Райън е решил да напише книга за България, когато се върне в Америка.

Задайте въпроси към всяко изречение.

8. Познайте кой е това.

Тя е актриса. Тя е от Америка. Тя е играла в много филми. Пътувала е много. Снимала се е гола. Изневерила е на мъжа си. Получила е награди. Играла е в „Стриптиз“.

Той е американски актьор, режисьор и състезател. Работил е в театъра и в телевизията. Играл е ролята на боксьор. Оженил се е за актриса. Заедно с жена си са играли в 6 филма. Спечелил е много пари с рецепта за сос.

9. Ситуация:

Вие сте журналист и се намирате в малко село, където живее най-старият човек (120 години) в България. Попитайте го КАКВО Е ЯЛ И ПИЛ; ПУШИЛ ЛИ Е; ВЗЕМАЛ ЛИ Е ЛЕКАРСТВА; КЪДЕ Е РАБОТИЛ; КЪДЕ Е ЖИВЯЛ; БИЛ ЛИ Е ЖЕНЕН.

МИНАЛО ПРЕДВАРИТЕЛНО ВРЕМЕ Past Perfect Tense

Минало предварително време означава:

- минало действие, което е извършено преди друго минало действие
Когато отидох на гарата, влакът беше заминал.
- резултатът от действието е в миналия момент
Бях ходила в Банско.
- припомняне
За какво бяхме говорили?
- учтивост
Какво бяхте поръчали за пиене?
- желание
Бях Ви помолила за една студена бира.

Формите на минало предварително време се образуват от минало време на глагола СЪМ и минало свършено деятелно причастие на СПРЕГАЕМИЯ ГЛАГОЛ.

+	-	?
Аз бях свършил, -а Ти беше свършил, -а Той беше свършил Тя беше свършила Ние бяхме свършили Вие бяхте свършили Те бяха свършили	Не бях свършил, -а Не беше свършил, -а Не беше свършил Не беше свършила Не бяхме свършили Не бяхте свършили Не бяха свършили	Бях ли свършил, -а? Беше ли свършил, -а? Беше ли свършил? Беше ли свършила? Бяхме ли свършили? Бяхте ли свършили? Бяха ли свършили?

1. Прочетете и отговорете на въпроса.

Бях поканена от Джак на гости. Бях купила вино. Когато отидох, вратата беше затворена. Той беше оставил бележка:

Ще се върна след един час.

Джак

Къде е отишъл?   Може би е.....
    Сигурно е.....
    Вероятно е.....

2. Прочетете текста и подчертайте формите за минало неопределено време с една черта, а формите за минало предварително време с две черти:

Бях си купил папагал от Южна Америка. Бях го научил да повтаря „Обирай си крушите!“. Приятелите ми го харесваха много. Една сутрин видях, че той беше изчезнал. Къде ли е отишъл? Може би е излязъл през прозореца, загубил се е в градината или котката го е изяла. Сигурно някой го е взел, когато е бил на балкона, успокоявах се аз. Бях свикнал с моя малък приятел и ми беше тъжно. Един ден, когато се върнах от работа, чух познат глас да казва „Обирай си крушите!“. Моят приятел се беше върнал. Така и не разбрах къде е бил.

3. Попълнете таблицата с конструкции по модела:

РЕЗУЛТАТ

ПРЕДПОЛОЖЕНИЕ

Бях си купил папагал

Къде може да е отишъл?

_____	_____
_____	_____
_____	_____

4. Заменете формите за минало неопределено време с формите за минало предварително време.

Модел:

Направила съм баница.
Бях направила баница.

1. Пила съм кафе.

2. Завършил съм университет.

3. Пътували сме много пъти из Европа.

4. Дошъл съм в 7 часа.

5. Продам съм къщата си.

6. Той е прочел писмото преди мене.

7. Живял е в Калифорния.

8. Те са ходили в Банско.

9. Автобусът сигурно е заминал.

10. Марго Хемингвей е започнала нов живот. Развела се е. Забравила е за алкохола и наркотиците. Започнала е да пише нова книга.

_____

_____

_____

_____

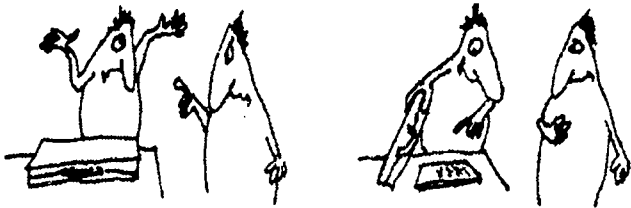
11. Някой е влизал. Разбил е вратата. Търсил е пари, но нищо не е намерил.

_____

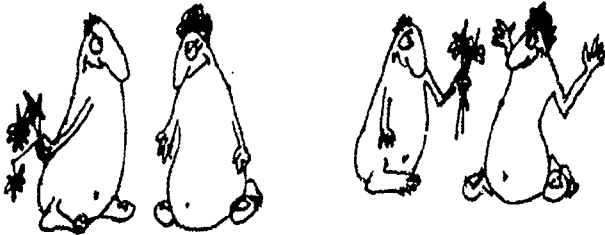
_____

_____

5. Прочетете изреченията. Има ли разликата?

1. Бях ти загубил документите.
Загубил съм ти документите.
2. Бях ти донесъл парите.
Донесъл съм ти парите.

3. Бях ти купил цветя.
Купил съм ти цветя.

6. Кое действие е първо и кое второ?

1. Когато отидох в офиса, директорът беше излязъл.
2. Когато се обадох в училището, Робърт вече беше заминал.
3. Когато се върнах вкъщи, майка ми беше дошла от Америка.
4. Вчера видях Лари. Не бях го виждал пет години.
5. Чакаха ме на гарата, защото им бях съобщила предварително.
6. Когато аз посетих Париж, вие вече бяхте ходили там.

7. Отговорете на въпросите като използвате модела:

Модел: - Кога дойде Рик?
- Не зная. Когато пристигнах в Бургас, той беше дошъл.
/дошъл, дошла, дошло/

1. - Кога излезе секретарката?

- Не зная. Когато дойдох тя

_____

/излязъл, излязла, излязло/

2. - Кога замина Робърт за Америка?

- Не зная. Когато го потърсих, той

_____

/заминал, заминала, заминало/

3. - Кога свърши събранието?

- Не зная. Когато отидох в офиса, събранието _____

_____

/свършил, свършила, свършило/

4. - Аз кога се върна от Америка?

- Не зная. Когато се обадох, тя се

_____

/върнал, върнала, върнало/

5. - Мила кога започна работа?

- Не зная. Когато отидох в училището, тя _____

_____

/започнал, започнала, започнало/

8. Изразете припомняне по модела:

Модел: Къде бяхте ходили вчера?

1. Какво _____ той? (купих)
2. Вие ли се _____ вчера?
(обадох се)
3. Той ли _____ на конференцията?
(говорих)
4. Бях Ви _____ за чаша минерална вода. (помолих)
5. Вие ли си _____ крака?
(счупих)
6. Тя ли _____ български в Америка?(учих)
7. Аз ли _____ пържола? (поръчах)

9. Трансформирайте текста в минал план.

Решил съм да пътувам за Варна с влака в 7 часа. Имам много работа и не мога да тръгна навреме. На пътя е станала катастрофа и има голямо задръстване. Отивам на гарата, но влакът е заминал. Тогава решавам да отида на автогарата, за да взема автобус, но всички билети са свършили. Чудя се какво да правя, когато виждам, че до мен е спряло такси. Отварям вратата и сядам уморен и ядосан. Когато се обръщам, виждам едно хубаво момиче.

УСЛОВНО НАКЛОНЕНИЕ Conditionals

Условно наклонение се употребява за:

желание	учтива молба	условие
Бих дошъл на концерта.	Бихте ли дошли на концерта?	Ако имам време, бих отишла на концерта. Ако имах време, щях да дойда на концерта.

Форми на условно наклонение:

+	-	?
Аз бих искал/искала Ти би искал/искала Той би искал Тя би искала Ние бихме искали Вие бихте искали Те биха искали	Не бих искал Не би искал Не би искал Не би искала Не бихме искали Не бихте искали Не биха искали	Ти би ли искал/искала? Той би ли искал? Тя би ли искала? Вие бихте ли искали? Те биха ли искали?

Захомнете!

мога   могъл   могла   могло   могли

УПРАЖНЕНИЯ

1. Игра:

Вие пътувате с кораб. След катастрофа в морето достигате до малък остров. На острова живеят канибали. Те са скрили морския атлас, радиото и сателитната антена на Вашия кораб. За да отпътувате, трябва да намерите и трите неща. Къде са те?

Правила:

Разделете се на двойки. Единият тегли номер и задава въпроса, който отговаря на този номер (Какво ще стане, ако...?). Другият отговаря какво ще се случи, ако... Отговорите на въпросите са на стр.

КАКВО ЩЕ СТАНЕ, АКО...?

1. Не мога да намеря атласа.
2. Погледна зад вратата.
3. Сигнализирам.
4. Сляза от кораба.
5. Погледна под компютъра.
6. Легна и заспя.
7. Избягам.
8. Стрелям по канибалите.
9. Тръгна без атласа.
10. Тръгна без радиото.
11. Отида в стаята на капитана.

2. Подчертайте изреченията, които изразяват желание или молба.

- Бихте ли ми казали колко е часът?
- Бих се разходил след работа.
- Ще пътувам до Америка в понеделник.
- Бих пил едно кафе.
- Ще говоря по радиото утре в 15 часа.
- Бихте ли ми помогнали?
- Ще купя този костюм.
- Бих купил този костюм.
- Ще отида на конференцията в София.
- Бихте ли повторили въпроса?

3. Какво бихте направили, ако сте много богат?

- Бих пътувал много.
- Бих купил голяма къща в Маями.
- Бих построил дом за стари хора.
- Бих се кандидатира за президент.
- Бих помагал на бедните и болните хора.
- Бих осиновил сираци.
- Бих инвестирал в България.

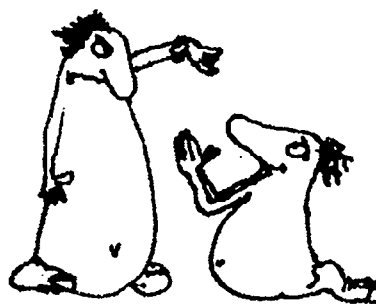
4. Продължете изреченията.

Ако може, той .....

Ако могат, те.....

Ако можем, ние .....

5. Помолете учтиво:

Модел:

Затворете вратата!

Бихте ли затворили вратата?

1. Дайте ми менюто!

_____ /дал, дали/

2. Купи ми сандвич!

_____ /купил,
купили/

3. Изключи компютрите!

_____ /изключил,
изключили/

4. Пуснете музика!

_____ /пуснал,
пуснали/

5. Отворете ми!

_____ /отворил,
отворили/

6. Върнете касетата!

_____ /върнал,
върнали/

7. Донеси две кафета!

_____ /донесъл,
донесли/

6. Изразете желание.

Модел:

Искам да живея в Банско. - Бих живял в Банско.

1. Искам да отида в Гърция.

2. Той иска да работи в Африка.

3. Те искат да отидат на конференцията.

4. Искат да пият нещо.

5. Тя иска да гледа филма.

6. Ние искаме да плуваме.

7. Искам да отида в Смолян.

7. Трансформирайте изреченията по модела.

Модел: Ако имам време, ще разгледам музеите.

Ако имам време, бих разгледал музеите.

1. Ако имаме пари, ще пътуваме до Африка.

_____ /пътува/

2. Ако съм свободен довечера, ще дойда на купона.

_____ /дошъл/

3. Ако времето е хубаво, ще отидем на екскурзия.

_____ /отишъл/

4. Ако имате желание, ще ви помагам по български.

_____ /помагал/

5. Ако ме изберат за кмет, ще изчистя града.

_____ /изчистил/

6. Ако отида в Париж, ще посетя Айфеловата кула.

_____ /посетил/

7. Ако имам повече пари, ще си купя хубава къща.

_____ /купил/

8. Ако е възможно, ще остана в България още една година.

_____ /останал/

Искам да пия нещо.
се тенис.
нещо.

Играе ми
Бих пил

Отговори на играта от упр. 1.

1. Няма да можеш да тръгнеш.
2. Ще намериш картите.
3. Канибалите ще те чуят.
4. Ще намериш радиото.
5. Канибалите ще те видят.
6. Ще намериш ключа.
7. Никога няма да се събудиш.
8. Ще паднеш в морето.
9. Те ще те убият.
10. Корабът ще се загуби.
11. Ще катастрофираш отново.

8. Намерете трите синонима.

Искам да танцувам.

Искам да гледам хубав филм.

Искам да ям нещо.

Искам да играя тенис.

Искам да спя.

Яде ми се нещо.

Пие ми се нещо.

Спи ми се.

Гледа ми се хубав филм.

Иска ми се да танцувам.

Бих поиграл тенис.

Бих потанцувал.

Бих ял нещо.

Бих гледал някой хубав филм.

Бих поспал.

БЪДЕЩЕ В МИНАЛОТО Future in the Past

+

Аз щях да кажа
Ти щеше да кажеш
Той/тя щеше да каже
Ние щяхме да кажем
Вие щяхте да кажете
Те щяха да кажат

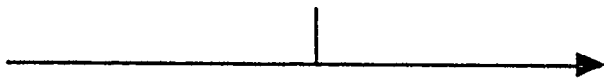
-

Аз нямаше да кажа
Ти нямаше да кажеш
Той/тя нямаше да каже
Ние нямаше да кажем
Вие нямаше да кажете
Те нямаше да кажат

?

Щях ли да кажа?
Щеше ли да кажеш?
Щеше ли да каже?
Щяхме ли да кажем?
Щяхте ли да кажете?
Щяха ли да кажат?

сега

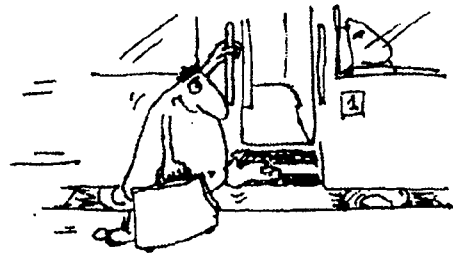
Щях да ....

Бъдеще в миналото изразява нереализирани действия в миналото.

УПРАЖНЕНИЯ

1. Реализирани ли са действията в изреченията?

Без малко щях да изпусна влака.
Ако имах пари, щях да ти купя книгата.
Ако можех, щях да ти помогна.
Щях да донеса чай, ако беше отворено кафето.
Щях да пусна писмото, но забравих.

2. Изберете:

Ако бях животно, щях да съм:

кон
лъв
куче
котка

Ако бях цвете, щях да съм:

орхидея
роза
нарцис
лале

BEST COPY AVAILABLE

3. Работете по модела и направете изречения:

Модел:

Ще купя книгата.

Щях да купя книгата.

ще купя	щях да купя	за Америка
ще отида	_____	български
ще дойда	_____	език
ще кажа	_____	на ски
ще замина	_____	книгата
ще уча	_____	къщата си
ще донеса	_____	на опера
ще ходя	_____	истината
ще работя	_____	в банка
ще продам	_____	на купона
		документите

4. Трансформирайте.

Модел:

Ако времето е хубаво, ще плувам.

Ако времето беше хубаво, щях да плувам.

1. Ако имам пари, ще пътувам за Гърция.
2. Ако имам бански, ще плувам.
3. Ако съм свободна в събота, ще дойда в Банско.
4. Ако зная за купона, ще дойда.
5. Ако трябва да пътувам, ще тръгна един час по-рано.
6. Ако мога, ще ти се обадя.
7. Ако искам да танцувам, ще отида на дискотека.

5. Какво искахте да правите през лятото в Америка, но не можахте?

6. Попълнете таблицата по модела.

аз щях да дойда	нямаше да дойда	ти
_____ да	нямаше да дойдеш	
дойдеш		
той/тя щеше да дойде	_____ да	
	дойде	
ние _____ да	нямаше да дойдем	
дойдем		
вие щяхте да дойдете	_____ да	
	дойдете	
те _____ да	нямаше да дойдат	
дойдат		

7. Попълнете по модела.

Модел:

Нали щеше да ми върнеш книгата? /ти/

1. _____ да се обадиш по телефона? /ти/
2. _____ да пътува до Америка? /той/
3. _____ да дойдат тази вечер? /те/
4. _____ да работи в Смолян? /тя/
5. _____ да ходим на конференцията? /ние/
6. _____ да заминете за Бургас по-рано? /вие/

8. Трансформирайте по модела:

Модел:

Ако бях научила навреме за конференцията, щях да дойда.

Ако бях научила навреме за конференцията, бих дошла.

1. Ако бяхме отишли в скъп хотел, щяхме да спим по-добре. /спали/
2. Ако бяхме тръгнали в 6 часа, щяхме да пристигнем в Бургас по-рано. /пристигнали/
3. Ако бях станал по-рано, щях да посетя всички музеи. /посител/
4. Ако бях те помолила, щеше ли да останеш на купона? /останала/
5. Ако бях попитала за хотела, нямаше да объркам пътя. /обръкала/
6. Ако беше ми се обадил, щях да дойда с тебе. /дошъл/
7. Ако бях учил български редовно, нямаше да имам проблеми с клиентите. /имал/
8. Ако храната беше хубава, щяхме да ходим в този ресторант по-често. /ходили/
9. Ако знаех, че Робърт е тук, щях да го покания на гости. /поканил/
10. Ако той беше участвал в конференцията, щеше да се запознае с нови хора. /запознал/
11. Ако беше взела такси, нямаше да закъснее. /закъсняла/
12. Ако трябваше да замина, щях да ти се обадя. /обадила/

**СЪГЛАСУВАНЕ НА ВРЕМЕНАТА
В РАЗКАЗ - СЕГАШЕН/МИНАЛ ПЛАН
Verb Tenses
/Summary of Functions/**

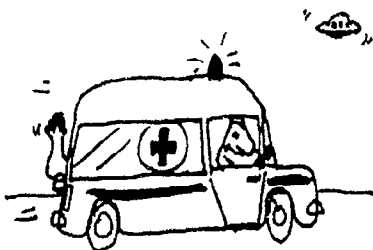
Сегашно време	Минало неопределено време	Бъдеще време
уча	учил съм	ще уча
Минало свършено време	Минало предварително време	Бъдеще време в миналото
учих	бях учил	щях да уча

УПРАЖНЕНИЯ

1. Трансформирайте текста в минал план.

Ще ходим до Несебър. Всички сме много доволни. Срещата ни е пред хотела. Всички са дошли навреме и са весели. Ричард е донесъл камера. Той ще снима филм за България. Филип е взел китарата си. Към 9 часа Ан излиза от хотела и казва, че екскурзията се отлага. Жалко!

2. Прочетете текста и подчертайте глаголите.

Шофьор съм на линейка. Една сутрин пътувах за София. Бях закусил добре и бях пил хубаво кафе. Вечерта щях да ходя на ресторант с приятели.

Изведнъж колата спря. Излязох, отворих я, но всичко беше наред. Видях странни хора пред мен. Друго не помня. Когато отворих очи, бях на легло в зелена стая. Много високи хора с големи глави и зелени очи ме гледаха. Щях да умра от страх...Отново заспах. Когато се събудих, бях в колата си. Разбрах, че бях се срещнал с извънземните...

Исках да кажа всичко на моите приятели, но те щяха да мислят, че съм луд...

Извадете глаголите от текста и ги подредете в колонките:

сег. вр.
съм

мин. св. вр.
пътувах

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____	_____
мин. предв.	бъд. в мин.
бях закусил	щях да ходя
_____	_____
_____	_____

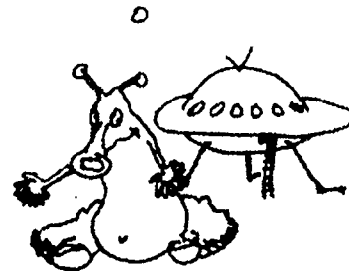
3. Изберете подходящото глаголно време.

- Всеки ден тя _____ работа в 9 часа.
започна   започва   започне
- Понякога той _____ късно от работа.
се връща   се върна   щях да се върна
- Имаме нужда от учебници, за да _____ български език.
уча   ще уча   учим
- Пътят за Мелник _____ през планината.
няма да мина   минава   минаха
- Сега е 10 часа. Аз _____ в офиса към 13 часа.
дойдохме   щеше да дойде   ще дойда
- Утре президентът _____ по телевизията.
говорих   беше говорил   ще говори
- Преди той да _____ за САЩ, ще ти се обади.
тръгне   ще тръгна   щях да тръгна
- Вчера те _____ в София.
ще бъдат   бяха   щях да бъдат
- Аз отдавна не _____.
съм го виждал   ще го видя   щях да го видя
- Никога не _____ НЛО.
виждам   видя   съм виждал
- Не можахме да _____ подаръци.
купих   купим   купя
- Утре те _____ в Бургас.
бяхме   бяха   ще бъдат
- Аз никога не _____ миди.
ще яде   съм ял   щях да ям
- Мери сигурно _____ за Америка.
заминах   е заминала   са заминали
- Вчера те _____ на конференция.
отиваме   отидоха   са отишли
- Не вярвам той да _____ скъпа къща.
купихме   ще купи   е купил
- Аз още не _____ в Несебър.

съм бил   беше   ще бъда
18. Ако аз _____ цвете, щях да съм роза.
бях   ще бъда   е
19. Ако имах време, _____ за Гърция.
ще пътувам   щях да пътувам   пътувам
20. Вчера видях Робърт, не _____ от 10 години.
видях   ще го видя   бях го виждал

4. Игра.

Разделете се на отбори. Вие сте преживели история с НЛО. Изберете време, място, събитие и хора, участващи в събитието. Направете Вашата история и я представете пред групата.

ВРЕМЕ	МЯСТО
* 12:00 през нощта * 2050 година * миналата нощ * през 15 век	* в градината вкъщи * в самолет на 30 000 фута над земята * в град на инките * в полето
ХОРА	СЪБИТИЯ
* създания с 5 глави * говорещи машини * зелени човечета * пътници във времето	* космически кораб, пътуващ със скоростта на светлината * посещение на друга галактика * загубване в черна дупка * планетата Земя е един експеримент

ПАСИВ Passive Voice

	ед.ч.		мн.ч.
Договорът	е	подписан.	Договорите са подписани.
Договорът	беше	подписан.	Договорите бяха подписани.
Договорът	ще бъде	подписан.	Договорите ще бъдат подписани.

УПРАЖНЕНИЯ

1. Играйте на „Магаре“ с формите за сегашно време, минало свършено време и минало страдателно причастие на глаголите.

2. Гледайте картината и кажете кое е вярно.

1. Прозорецът е счупен.
2. Вратата е разбита.
3. Хладилникът е повреден.
4. Вратата е отворена.
5. Водата е спряна.

3. Какви проблеми сте имали във Вашия апартамент?

- Хладилникът беше повреден.
- Прозорецът беше счупен.
- Вратата беше разбита.
- Парите ми бяха откраднати.
- Апартаментът ми беше обран.
- Водата беше спряна.

4. Прочетете текста и открийте формите на пасив.

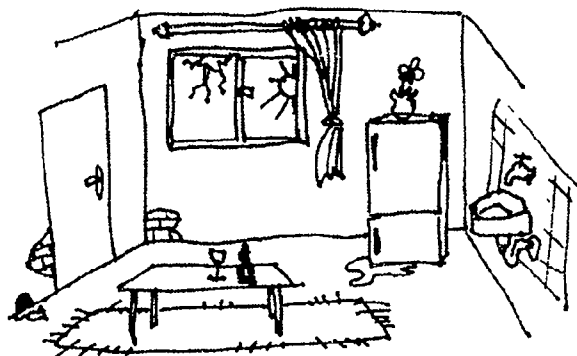
Открито е тялото на банкера Иван Христов

Тази сутрин тялото на Иван Христов беше намерено в двора на една сграда в центъра на София.

Иван Христов е роден през 1949 година в гр. Добрич. Завършва икономически институт и работи в банка.

Банка „Свят“ е създадена през август 1990 г. Една година по-късно г-н Христов е назначен за управител на банката. През 1991-1992 година са отпуснати заеми в размер на 14 милиона долара.

На 2 април 1993 година г-н Христов беше обявен за национално издирване. Днес, един

месец по-късно, банкерът е намерен убит.
Пресата е запозната със случая.

5. Отговорете на въпросите:

1. Къде е намерено тялото на банкера?
2. Кога г-н Христов е назначен за управител на банка „Свят“?
3. Какви заеми е отпуснала банката през 1991-1993 година?
4. Защо, според Вас, е убит г-н Христов?

6. Работете по модела.

Модел: Кафето е донесено.
                  Кафето беше донесено.
                  Кафето ще бъде донесено.

1. Директорът е поканен.

2. Крадецът е намерен.

3. Кредитът е даден.

4. Писмото е написано.

5. Колата е спряна от полицията.

6. Документите са върнати.

7. Обърнете в пасив.

Купих книгата.

Книгата е купена.

Когато свършиха преговорите, министрите подписаха договора.

Когато свършиха преговорите, договорът беше подписан.

Ще заклуча вратата.

Вратата ще бъде заключена.

1. Отворих прозореца.
2. Гледах филмите.
3. Затворих вратата.
4. Намалих телевизора и радиото.
5. Когато се прибрах, Иван беше затворил прозореца.
6. Когато отидох в кухнята, Мария беше измила чиниите.

7. Когато отидох на събранието, колегите бяха дискутирали проблема.

8. През 21 век ще се открият нови форми на живот.

9. Следващият месец директорите ще подпишат договор.

10. Скоро ще създадем нова неправителствена организация.

8. Изберете правилната форма:

1. Българската държава _____ през 7 век.

са основани е основана е основан

2. Братята Кирил и Методий _____ в Солун.

са родени бяха родени е роден

3. Славянската азбука _____ през 9 век.

е създаден са създадени е създадена

4. Християнството _____ за официална религия в България през 9 век.

е прието е приет е приета

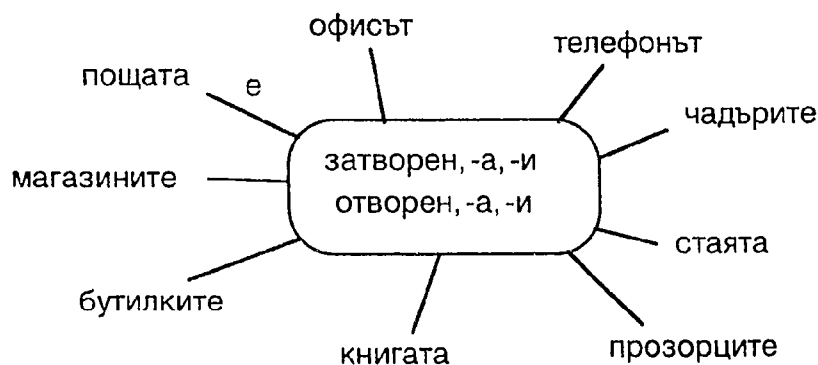
5. Славянската азбука _____ в Моравия след смъртта на Кирил и Методий.

са забранени е забранена е забранен

6. Христо Ботев _____ на 2 юни 1876 година.

е убит е убито са убити

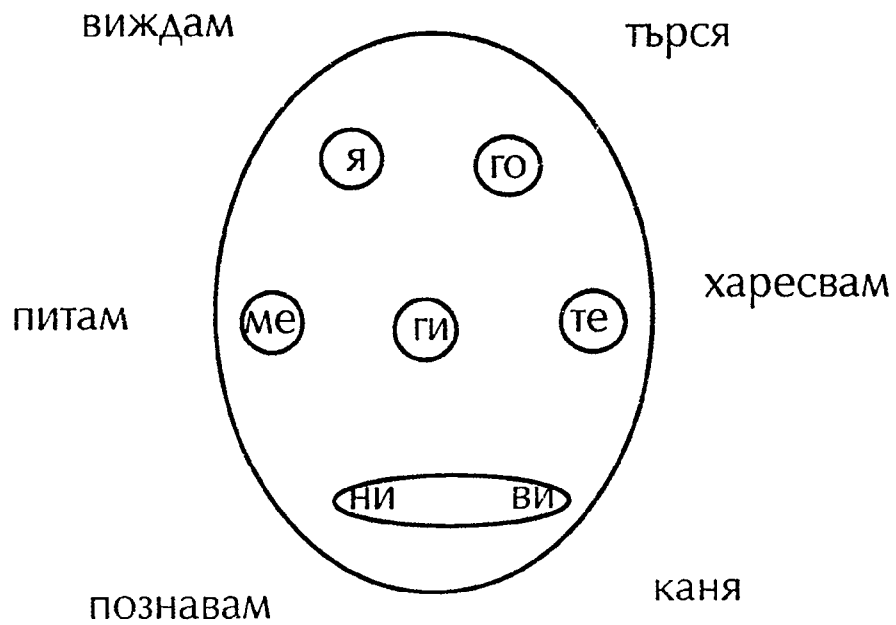
9. Сложете Е или СА.

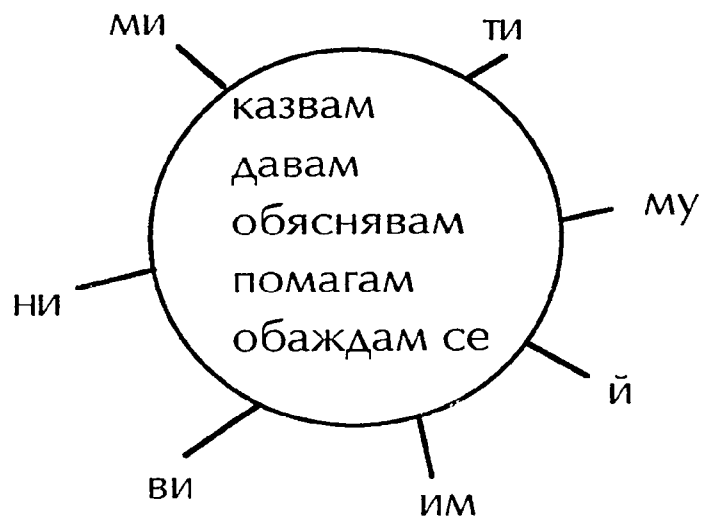
10. Запомнете:

Сутрин съм събуден,
Радиото е пуснато.
Кафето е изпито,
чашата е измита.
Вратата е заклучена,
прозорецът е затворен.
Писмото е написано,
книгата е прочетена,
вестникът е прегледан,
почтата е изпратена.
Обядът е изяден,
работата е свършена.

МЕСТОИМЕННИЯ
Pronouns

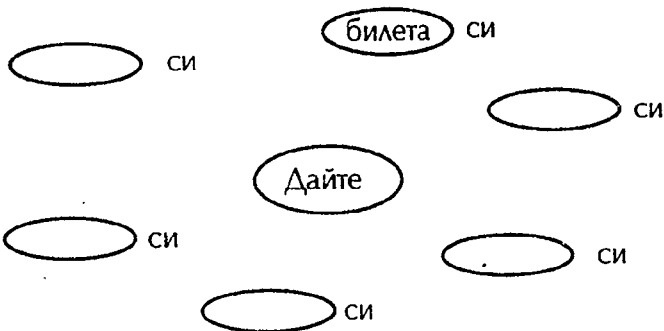
Запомнете!
Боли ме.

Запомнете!

Пие ми се.
Яде ми се.
Спи ми се.

Лошо ми е.
Мина ми.

Възвратното притежателно местоимение СИ стои след членувано съществително (изключение правят роднинските имена - майка, баща, брат, сестра ...).

Обличам якето си.

Отивам при семейството си.

Запомнете!

Сестра ми е учителка.

Обичам сестра си.

Запомнете!

Глаголи със СЕ, без СЕ и със СИ:

мия	обличам	бръсна
бърша	къпя	обувам

УПРАЖНЕНИЯ

1. Групата се разделя на две. Преподавателят раздава картончета с написани глаголи и местоимения. Всеки търси подходящия си партньор и прави изречение. Всяко изречение трябва да бъде по-дълго от предишното.

2. Попълнете с местоимения от двете схеми.

- Къде е Кори? - Няма _____. (я, ми, й)
- _____ са тук. (ние, го, те)
- Брат _____ идва от Америка. (моя, ми, го)
- _____ не каза нищо. (го, я, той)
- Къде са доброволците? - Ето _____ в кафето. (той, тя, ги)
- Кажете _____ истината. (ми, го, аз)
- Давам _____ парите. (той, го, му)
- Помагам _____ често. (им, те, ги)
- Харесвам _____. (аз, ги, ние)
- Питам _____. (го, той, му)

3. Преподавателят раздава картончета с въпроси. Всеки от групата задава въпрос. Колегата му отговаря и задава своя въпрос. Използвайте:

- Познавате ли ме?
- Виждате ли Мери често?
- Намерихте ли книгите?
- Поканихте ли Джереми?
- Харесвате ли учителите по български?
- Казахте ли на Иван?
- Отговорихте ли на директора?

4. Сложете подходящото местоимение.

А:

Джанет е най-малката сестра на Майкъл Джексън. _____ има голяма къща в Малибу. Къщата _____ е до океана. Баща _____ иска

_____ да пее. _____ се жени за певец. Среща _____ на един концерт. Той не _____ прави щастлива. Разделят се и тя не _____ вижда повече.

Б:

Направете упражнение А като заместите ТЯ с ТОЙ.

В:

Пие _____ се бира. (аз)
 Яде _____ се лица. (ние)
 Лошо ли _____ е? (ти)
 Лошо _____ е. (аз)
 Боли _____ главата. (аз)
 Обаждам _____ се често. (той)
 Помагам _____ много. (тя)
 Какво _____ е? (те)

Г: Заместете с ТОЙ, ТЯ, ТЕ:

Понеделник 7 часа.
 Часовникът звъни. Не ми се става. Боли ме глава. Спи ми се, защото снощи бях на купон. Лошо ми е. Не ми се ходи на работа... Нищо не ми се прави, но ставам и правя силно кафе.

5. Опишете един приятел.

Започнете така: Косата му/й е....

6. Попълнете схемата:

субект	директен обект		индиректен обект	
	глаголи	местоимения	глаголи	местоимения
аз				
ти				
той				
тя				
то				
ние				
вие				
те				

7. Подчертайте правилния отговор:

1. Ще дадеш ли книгите на Мери?

Ще й му дам.   Ще й ги дам.

Ще я ги дам.

2. Ще кажеш ли истината на Робърт?

Ще го я кажа.   Ще му я кажа.

Ще му ги кажа.

3. Преведе ли писмото на директора?

Да, преведох му го.   Да, преведох го му.

Да, преведох му я.

4. Ще ми обясниш ли урока?

Ще ти я обясня.   Ще го ти обясня.

Ще ти го обясня.

5. Ще преведеш ли факса на секретарката?

Ще я го преведа.   Ще й го преведа.

Ще й ги преведа.

8. Разговаряйте като използвате схемата:

9. Игра. Хвърлете кубчето и направете изречение с местоимението, което Ви се падне.

10. Посочете правилната пълна форма на местоименията, която съответства на кратката форма.

Очите й са черни.
(нейните, неговите, Вашите)
Бойлерът ми е повреден.
(моят, неговият, неговата)
Работата му е интересна.
(моята, нейната, неговата)
Часовникът ти не работи.
(моят, твоят, неговият)
Учителката ни е чудесна.
(моята, нашата, Вашата)
Апартаментът ѝ е разбит.
(неговият, нейният, моят)
Къде е къщата Ви?
(моята, вашата, нейната)
Родителите им са в Америка.
(моите, техните, нашите)

11. Свържете двете колонки:

А:

Купувам си	често за Вас.
Мисля си	веднага.
Спомням си	рано.
Лягам си	нещо.
Тръгвам си	костюм.

Б:

Връщам се	<u>за</u> път.
Събуждам се	<u>из</u> София.
Качвам се	<u>на</u> автобуса.
Запознавам се	<u>от</u> работа.
Приготвям се	<u>с</u> тебе.
Разхождам се	<u>с</u> нови хора.
Гордея се	<u>в</u> 7 часа.

12. Попълнете със СЕ или СИ.

Изми ли ___?
Измийте ___ ръцете!
Облечете ___ добре, защото е студено.
Облечете ___ официални дрехи.
Бръсна ___ всяка сутрин.
Бръсна ___ брадата често.
Обуй ___ бързо!
Обуй ___ обувки за планина.

ТЕСТ

Сложете вярното местоимение

1. Той ___ благодари.
нея   му   й   го
2. Робърт видя Мери и ___ покани на концерт.
му   нея   него   я
3. Дийн каза, че не ___ боли нищо.
ги   я   го   него
4. Той каза, че ___ се яде шоколад.
й   му   него   я
5. Те казаха, че музиката ___ пречи.
го   им   ги   тях
6. Сашо има брат. Той е по-малък от ____.
аз   ние   го   негс
7. Пие ___ се нещо.
аз   го   ми   я
8. Пред ___ е новият живот в България.
него   мене   ми   аз
9. Боли ___ глава.
аз   ме   му   ми
10. Имам брат. Обичам брат ____.
си   я   го   ме
11. Ще помогнеш ли на колегите ____?
ти   си   Ви   ги
12. Ще ___ дадеш ли книгата?
я   й   ги   Ви
13. Какво става с ____?
ти   го   му   тебе
14. Седнете на ___ място.
ми   аз   моето   ме

ПРЯКА И НЕПРЯКА РЕЧ
Reported Speech

Трансформация на глаголните времена:

Пряка реч	Непряка реч
сегашно перфект бъдеще минало	сегашно перфект бъдеще перфект

УПРАЖНЕНИЯ

1. Трансформирайте по модела.

Модел:

Робърт: - Къде живееш, Мери?
Мери: - Живея на улица „Цар Асен“ 113.

Какво я попита той? - Той я попита къде живее.

Какво му отговори тя? - Тя му отговори, че живее на улица „Цар Асен“ 113.

1. Той: - Учиш ли български?
Тя: - Да, уча.

---

2. Тя: - Говориш ли на български в офиса?
Той: - Да, говоря понякога.

---

3. Джон: - Откъде идваш?
Клиф: - Идвам от пощата.

---

4. Ед: - Откъде идвате?
Хайди и Джон: - Идваме от офиса.

---

5. Тя: - Имате ли много работа?
Той: - Да, всеки ден имаме много работа.

---

6. Ерик: - Кога си свободна?
Хедър: - Свободна съм само в събота.

---

7. Той: - Кога заминава влакът за София?

Тя: - В 10 сутринта.

---

8. Той: - Заповядайте вкъщи на обяд.

Тя: - Не мога. Трябва да приготвя багажа си. Утре тръгвам за София.

---

9. Ивелина: - Кога има автобус за Кърджали?

Христо: - На всеки два часа.

---

10. Той: - Защо закъснява автобусът?

Информация: - Защото вали сняг и пътят е затворен.

---

2. Предайте разговора.

Той: - Кога ще пътуваш?

Тя: - Ще пътувам в неделя.

Тя: - Къде ще бъдеш през лятото?

Той: - Ще бъда в Гърция.

Тя: - Кога ще пътувате?

Той: - Ще пътуваме в понеделник.

Той: - Кога ще се върнеш?

Тя: - Ще се върна след една седмица.

Той: - Къде ще се срещнем?

Тя: - Ще се срещнем в офиса.

Тя: - Какво ще правиш в Америка?

Той: - Ще започна някакъв бизнес.

Той: - Ще се видим ли на купона тази вечер?

Тя: - Аз няма да дойда, защото съм заета.

Той: - Довечера ще те чакам пред киното.

Тя: - Аз не мога да дойда, защото имам много гости.

Тя: - Ще успееш ли за

конференцията?

Той: - Надявам се, че ще успея.

Тя: - Ще излизаш ли тази вечер?

Той: - Не, няма да излизам. Уморена съм.

3. Работете по модела:

Модел:

- Ан, поръчай две кафета!

- Какво й казахте?

- Казах й да поръча две кафета.

1. - Еми, ела в офиса!

- Какво й казахте?

- _____.

2. - Роза, не говори по телефона дълго!

- Какво й казахте?

- _____.

3. - Рон, купи хляб!

- Какво му казахте?

- _____.

4. - Колеги, прочетете плана!

- Какво им казахте?

- _____.

5. - Стив, обади ми се утре!

- Какво му казахте?

- _____.

6. - Еми, не ми се обаждай утре!

- Какво й казахте?

7. - Мери, иди на конференцията!

- Какво й казахте?

8. - Робърт, не закъснявай за работа!

- Какво му каза?

4. Кажете какво питат хората.

Модел:

- Гледа ли филма снощи?

- Робърт пита Мери дали е гледала филма миналата вечер.

1. - Беше ли в София скоро?

2. - Донесе ли книгата?

3. - Започна ли работа вече?

4. - Пристигнаха ли новите доброволци?

5. - Джон замина ли за Америка?

6. - Получи ли писмото?

7. - Дойде ли лекарката?

8. - Изядохте ли всичко?

9. - Изпихте ли бирата?

10. - Пригответе ли документите?

5. Трансформирайте в непряка реч.

Модел:

- Мери: Върнах се снощи.

Мери казва, че се е върнала снощи.

1. - Купих всичко за купона.

Мери казва, че _____.

2. - Бях в пощата.

Мери казва, че _____.

3. - Ходих в София.

Мери казва, че _____.

4. - Закусих в кафето.

Мери казва, че _____.

5. - Бях на конференция в Банско.

Мери казва, че _____.

6. - Върнах му речника.

Мери казва, че _____.

6. Направете диалог.

Клиф поздравява Мила и я пита как е.

Мила казва, че е много уморена.

Клиф я пита какво ще прави след работа.

Мила му казва, че ще спи.

Той ѝ предлага да отидат на кино. Купил е билети за „Ромео + Жулиета“.

Мила приема поканата с удоволствие, защото много обича Шекспир.

Клиф ѝ казва, че ще я чака пред кино „Сердика“ в 8 без 10. Той я моли да не закъснява.

Мила му обещава, че този път ще бъде точна.

7. Превърнете в непряка реч:

Габровец слиза от влака и пита шофьора на едно такси:

- Колко струва до центъра?

- Около 7 000 лева. Заповядайте!

- Не, благодаря! Само питам, за да зная колко ще спестя.

ПРЕРАЗКАЗ НА ОРИГИНАЛЕН ЛИТЕРАТУРЕН ТЕКСТ

8. Слушайте и преразкажете диалога.

Йордан Радичков е роден през 1929 година. Той е голям съвременен драматург и писател. Според литературните критици с Радичков започва абсурдизма в българската литература. Книгите му са преведени на всички европейски езици.

ЯНУАРИ

ОТКЪС

- Исай: Май и един от нас ще трябва да ходи с шейната (slade).
Сусо: Да, май ще трябва.
Исай: Сусо, защо не идеш ти?
Сусо: Защо аз да ида (= да отида), а не ти?
Исай: Така може да се пазарим колкото искаме.
Сусо: Тогав да теглим жребий (random choice).
Исай: Щом е така, дай си шапката, аз ще напиша късметите... Отвори късмета си да видим какво пише.
Сусо: Да го отворя ли, да не го ли отворя?
Исай: Нали затова се тегли късмет, да видиш какво пише на него?
Сусо: Не ща!(= Не искам!)
Исай: Е, как няма да щеш?
Сусо: Ще го изям!
Исай: Ти луд ли си?
Сусо: Винаги си изяждам късмета.
/Сусо изяжда късмета си./
Исай: Така не може!
Сусо: Как да не може? Нали има още един късмет в шапката, изтегли го. Ако пише на него „Да иде!“ - значи (it means) ти ще отидеш. Ако пише на него „Да не иде!“ - значи аз ще отида... Прочети! Прочети!
Исай: Не съм съгласен така!
Сусо: Как да не си съгласен? Ще го четеш ли?
Исай: Откъде разбра, че аз ще трябва да ида?
Сусо: Знаех си.
Исай: Ти си ме шпионирал (spied), когато писах!
Сусо: Не съм те шпионирал, ама и на двете листчета написа „Да иде!“. Така ли е?
Исай: Така е, но не си прав!
Сусо: Не съм прав, но е така!

9. Според Вас какво става в пиесата преди този диалог?

СВЪРЗВАЩИ ДУМИ
В СЛОЖНИТЕ ИЗРЕЧЕНИЯ
Linking Words to Form Complex Sentences

1. Прочетете резултатите от една анкета и подчертайте съюзите.

КАКВИ СА АМЕРИКАНЦИТЕ?

/Резултати от една анкета с американци/

63% /процента/ искат да работят, въпреки че са богати.

28% мислят, че работата им е интересна.

14% се хранят често, но по малко.

70% имат маратонки, обаче не бягат.

90% смятат, че шофирането е опасно.

79% присъстват, когато жените им раждат.

55% карат кола, въпреки че са над 70 години.

24% мислят, че винаги имат важна работа.

99% от жените искат да променят лицето си, ако това е възможно.

2. Подредете въпросите и отговорите от интервюто.

1. - Извинете, аз съм от Международната организация за проучване на общественото мнение „Галоп Интернешънъл“. Може ли да Ви задам няколко въпроса?

2. - Да, разбира се.

___ - Какво ще кажете за Джони Уокър?

___ - А как намирате Стоте гайдари?

___ - Какви са впечатленията Ви от Бялото конче?

___ - Един последен въпрос... Какво мислите за гроздовата?

___ - Имам отлични впечатления от конете, тъй като те са благородни и полезни животни. Според мене всяко конче е красиво, не само бялото.

___ - Гроздовата! Това е животът! Мисля, че тя е началото и краят на всичко. Без нея не може. Необходима е през целия ден. Необходима е през всеки сезон. Хайде да ударим по една.

___ - Съжалявам. Не мога да кажа нищо, защото не го познавам.

___ - Харесвам народната музика, но не съм слушал Стоте гайдари. От кой край са?

Запомнете!

Питане за мнение

Какво е мнението
Ви за .....?
Как намирате.....?
Какви са
впечатленията Ви?
Какво мислите за...?
Какво ще кажете за...?

Даване на мнение

Според мене .....
Смятам, че .....
Имам
.....впечатления.
Мисля, че.....

3. Слушайте текста. Подчертайте свързващите думи.
След това посочете вярното твърдение.

Петър Стоянов е роден през 1952 г. в Асеновград. По професия е адвокат. Говори немски и английски език. Женен е. Има две деца.

Всяка сутрин президентът Петър Стоянов става в 6.30. След като стане облича спортния си екип и отива да бяга за здраве. На улицата намира време да говори с хората. Връща се след един час.

Като се върне взема душ и закусва със семейството си. Храната му е типично българска - сирене, масло, хляб и чай. Докато закусва, слуша новините. След като закуси, тръгва за работа.

Най-късно в 8.30 влиза в президентството. Щом като влезе, прочита всички вестници. Обикновено около 10 часа започва първите си срещи. Когато има гости, президентът пие само чай, но черпи гостите си с кафе.

Понякога, когато времето е хубаво, той се разхожда по улиците. След като се разходи, обядва. Той предпочита постна храна. Ако няма срещи, президентът гледа новините по телевизията в 19 часа. Често се връща в 22 часа. Преди да се върне вкъщи, президентът се запознава с работната си програма за следващия ден. В неделя винаги ходи на Витоша.

1. Всяка сутрин президентът става в 6.30.
2. След като стане, играе тенис.
3. След като се върне, взема душ и закусва със семейството си.
4. Докато закусва, слуша новините.
5. След като закуси, тръгва към университета.
6. В 8.30 влиза в президентството.
7. Щом като влезе, пие кафе.
8. Понякога, когато времето е хубаво, той се разхожда по улиците.
9. След като се разходи, учи английски.
10. Често се връща вкъщи в 22 часа.
11. Преди да се върне вкъщи, президентът анализира работната си програма за миналия ден.
12. В неделя винаги ходи на театър.

4. Прочетете изреченията и попълнете с подходящия съюз

А: ДА, КОИ, КОЙ, ЗАЩО, КАКВО, КОГА, ЧЕ, КАК, ДАЛИ

1. Сигурна съм, _____ работата ще ти хареса.
2. Забравих _____ донеса книгата.
3. Знае се _____ му мъти водата.
4. Никой не знае _____ може да се случи.
5. Той не знае _____ да намери хотела.
6. Не зная _____ работи пощата.
7. Аз го попитах _____ разбира английски.
8. Обясних на директора, _____ ще пътувам.
9. Утре ще Ви кажа _____ музеи ще посетим.

Б: КЪДЕТО, ЗА ДА, СЛЕД КАТО, ЗА ДА, КОГАТО

1. Трябва да вземете автобус 213, _____ отидете до гарата.
2. Ще живея там, _____ намеря интересна работа.
3. _____ загубиш нещо, тогава разбираш неговата цена.
4. Отидох в полицията, _____ изгубих паспорта си.
5. Джефри Сакс идва в България, _____ дава съвети за реформата.

5. Свържете двете изречения с ДА или ЗАЩОТО.

Няма да бъде вкъщи.	Ще ходя на кино.
Ще се срещнем утре.	Ще говорим за проекта.
Трябва да пътувам днес.	В понеделник съм на работа.
Той ме покани.	Ще вечеряме заедно.
Те ще живеят тук.	Те харесват
България.	Ще дойда на конференцията.
Съгласна съм.	

6. Изберете ЗАТОВА или ЗАЩОТО

1. Китайският ресторант е най-близо до офиса, _____ обядваме там. Обядвам в китайския ресторант, _____ е най-близо до офиса.
2. Бях болна, _____ не дойдох на работа. Не дойдох на работа, _____ бях болна.
3. Пътуваме с влак, _____ е по-евтино. Нямам пари за самолет, _____ ще пътувам с влак.
4. Искам да се оженя за Мери, _____ я обичам.
5. България ми харесва, _____ искам да работя тук още две години.

7. Подчертайте свързващата дума.

Цяла нощ вали дъжд и духа вятър. Денят беше студен.

- защото   затова   тъй като
Ние бяхме заспали. Наближихме Търново.
когато   затова   където
Разхождах се из града. Доиде време за вечеря.
тъй като   както   докато
Трябва да работим до късно. Имаме много работа.
защото   което   въпреки че

ТЕСТ

Изберете връзката

1. Сигурна съм, _____ той живее в Калифорния.
че   да   защото
2. Разбрахте ли _____ живее Мона?
да   дали   къде
3. Не зная _____ ще има скоро конференция.
че   дали   как
4. Няма да плуваме, _____ е студено.
защото   да   че
5. Той има много контакти с българи и _____ говори български добре.
понеже   защото   затова
6. Тя дойде, _____ бях болен.
как   когато   кога
7. _____ се учи, той ще сполучи.
които   който   когато
8. Не всичко, _____ хвърчи, се яде.
което   които   където
9. Не зная _____ всички са тук.
да   ли   дали
10. Ходим често на ресторант, _____ сме свободни.
как   когато   кога

ВИДОВЕ ВЪПРОСИ
Types of Questions

глагол + ли = ?

Ти   четеш   ли?
                         ще четеш
                         чете

въпросителна дума + глагол = ?

Кой   говори?
Какво   ще говори?
Кога
Къде
Защо
Как
Колко

УПРАЖНЕНИЯ

1. Разделете се на групи. Всяка група избира професия. Открийте професията на другата група като задавате въпроси с **ЛИ**.

Модел: Адвокат ли сте?
Не.

Да.

шоколад

6-ти септември

2. Прочете какво има колегата Ви в апартамента.

Модел: Имаш ли радиатор?

блус

туризъм

3. Задайте въпрос към тези думи. Използвайте: **КАКВО**, **КОЙ**, **КЪДЕ**, **КОГА**, **КАКЪВ**, **КОЛКО**

Хил

4. „Горещият стол“

Един доброволец сядна на горещия стол и за 5 минути всички му задават въпроси, а доброволецът отговаря.

5. Попитайте колегите си какви планове има за лятото.

6. Трябва да намерите нов частен учител. Какви въпроси ще зададете на учителя?

7. След 10 години се срещате с доброволец от България

7. Какво ще попитате?

8. Говорите за политика с българи. Какво искате да научите? Какво ще попитате?

9. Намерете някой, който:

Има голямо семейство

Обича конете

Работи сутрин

Ще пътува за Америка

Може да кара ски

Иска да учи турски език

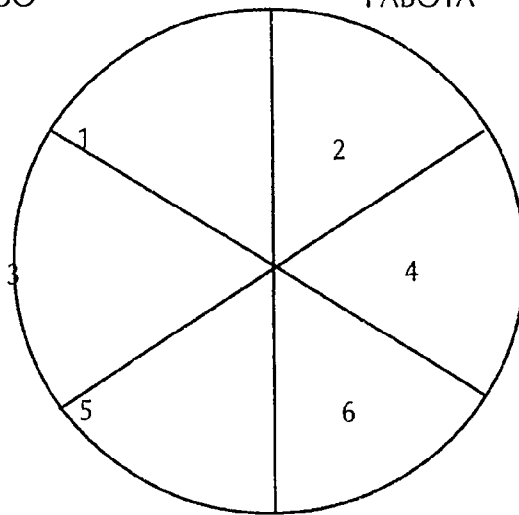
10. Всеки хвърля зарче и задава въпрос по темата като посочва кой да отговори. Идва ред на този, който е отговорил на въпроса. За правилен въпрос се дават 5 точки.

СЕМЕЙСТВО

РАБОТА

БЪЛГАРИЯ

ИНТЕРЕСИ

КУЛТУРА

ХОРА
ОТНОШЕНИЯ

Образуване на минало причастие на -Л, -ла, -ЛО, -ЛИ от минало свършено време:

Мин. св. вр. /Past Tense/	Причастие /Past Participle/			
	м.р. /m./	ж.р. /f./	ср.р. /n./	мн.ч. /pl./
бяХ	биЛ	биЛА	биЛО	биЛИ
купиХ	купиЛ	купиЛА	купиЛО	купиЛИ
поканиХ	поканиЛ	поканиЛА	поканиЛО	поканиЛИ
развалиХ	развалиЛ	развалиЛА	развалиЛО	развалиЛИ
намалиХ	намалиЛ	намалиЛА	намалиЛО	намалиЛИ
затвориХ	затвориЛ	затвориЛА	затвориЛО	затвориЛИ
искаХ	искаЛ	искаЛА	искаЛО	искаЛИ
писаХ	писаЛ	писаЛА	писаЛО	писаЛИ
казаХ	казаЛ	казаЛА	казаЛО	казаЛИ
помогнаХ	помогнаЛ	помогнаЛА	помогнаЛО	помогнаЛИ
закъсняХ	закъсняЛ	закъсняЛА	закъсняЛО	закъснеЛИ
видяХ	видяЛ	видяЛА	видяЛО	видели
взеХ	взеЛ	взеЛА	взеЛО	взели
чуХ	чуЛ	чуЛА	чуЛО	чуЛИ
четоХ	чеЛ	чеЛА	чеЛО	чели
дойдоХ	дошъл	дошла	дошло	дошли
отидоХ	отишъл	отишла	отишло	отишли
влязоХ	влязъл	влязла	влязло	влезли
донесоХ	донесъл	донесла	донесло	донесли
дадоХ	дал	дала	дало	дали

Образуване на пасивно причастие на -н.

Мин. св. вр. Past Tense	Пасивно причастие /Past Participle/			
	м.р. /m./	ж.р. /f./	ср.р. /n./	мн.ч. /pl./
купи Х	купе Н	купе НА	купе НО	купе НИ
покани Х	покане Н	покане НА	покане НО	покане НИ
развали Х	развале Н	развале НА	развале НО	развале НИ
намали Х	намале Н	намале НА	намале НО	намале НИ
затвори Х	затворе Н	затворе НА	затворе НО	затворе НИ
заклучи Х	заклуче Н	заклуче НА	заклуче НО	заклуче НИ
роди Х	роде Н	роде НА	роде НО	роде НИ
разположи Х	разположе Н	разположе НА	разположе НО	разположе НИ
чето Х	чете Н	чете НА	чете НО	чете НИ
донесо Х	донесе Н	донесе НА	донесе НО	донесе НИ
дадо Х	даде Н	даде НА	даде НО	даде НИ
създадо Х	създаде Н	създаде НА	създаде НО	създаде НИ
иска Х	иска Н	иска НА	иска НО	иска НИ
писа Х	писа Н	писа НА	писа НО	писа НИ
образува Х	образува Н	образува НА	образува НО	образува НИ
видя Х	видя Н	видя НА	видя НО	видя НИ
спря Х	спря Н	спря НА	спря НО	спря НИ

Образуване на пасивно причасти на -т

взе Х	взе Т	взе ТА	взе ТО	взе ТИ
прие Х	прие Т	прие ТА	прие ТО	прие ТИ
чу Х	чу Т	чу ТА	чу ТО	чу ТИ
откри Х	откри Т	откри ТА	откри ТО	откри ТИ
ми Х	ми Т	ми ТА	ми ТО	ми ТИ
върна Х	върна Т	върна ТА	върна ТО	върна ТИ
запозна Х	запозна Т	запозна ТА	запозна ТО	запозна ТИ